

Mazowieckie Centrum Polityki Społecznej w Warszawie
Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Łochowie

GMINNA STRATEGIA ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH GMINY ŁOCHÓW 2022 - 2028

Warszawa – Łochów 2022

SPIS TREŚCI

1. OBSZAR I CZAS REALIZACJI	3
2. DIAGNOZA AKTUALNEJ SYTUACJI SPOŁECZNEJ GMINY ŁOCHÓW	4
2.1. Charakterystyka ogólna Gminy	4
2.2. Sytuacja demograficzna Gminy	9
2.3. Bezrobocie i rynek pracy	13
2.4. Obszary problemowe polityki społecznej Gminy Łochów	18
2.5. Podsumowanie części diagnostycznej	41
2.6 Identyfikacja problemów	44
3. CELE STRATEGICZNE I OPERACYJNE	48
3.1. Hierarchia celów i uzasadnienie wyboru celów strategicznych	48
4. WDRAŻANIA STRATEGII	55
4.1. Wdrażanie	56
4.2. Podmioty zarządzające realizacją <i>Strategii</i>	57
5. SPOSOBY MONITOROWANIA, AKTUALIZACJI, FINANSOWANIA I KOMUNIKACJI SPOŁECZNEJ STRATEGII	61
5.1. System monitorowania	61
5.2. Sposoby ewaluacji i aktualizacji	61
5.3. Finansowanie realizacji <i>Strategii</i>	62
5.4. Sposoby inicjowania współpracy pomiędzy sektorem publicznym, prywatnym i organizacjami pozarządowymi	65
5.5. Program promocji i <i>Public Relations</i>	66

Rozdział 1. OBSZAR I CZAS REALIZACJI

Gminna Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Łochów 2022-2028 została opracowana dla obszaru gminy wiejskiej Łochów, wchodzącej w skład Powiatu Węgrowskiego, w ramach podregionu NUTS 3 - Podregion Siedlecki, który stanowi część regionu NUTS 2 - Mazowieckiego Regionalnego, w jednym z siedmiu makroregionów NUTS 1 - Województwo Mazowieckie, w Rzeczypospolitej Polskiej.

Czas realizacji *Gminna Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Łochów* obejmuje okres od 01 stycznia 2022 do 31 grudnia 2028.

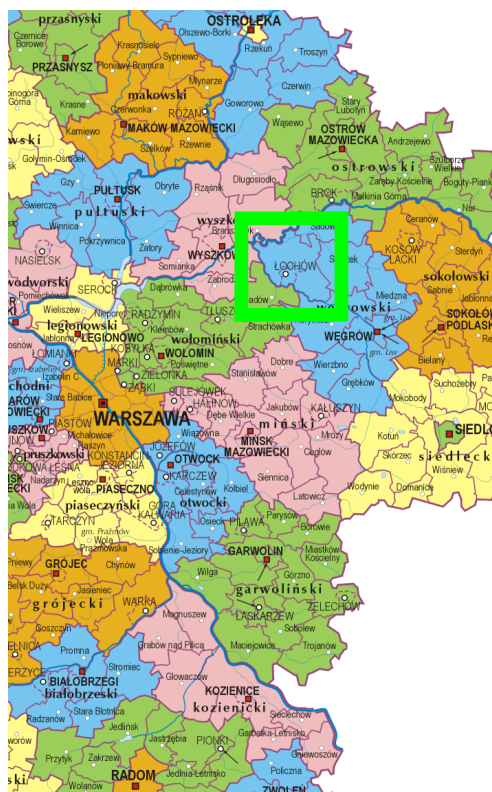
Rozdział 2. DIAGNOZA AKTUALNEJ SYTUACJI SPOŁECZNEJ GMINY ŁOCHÓW

2.1 Ogólna charakterystyka Gminy

2.1.1 Położenie

Gmina Łochów położona jest we wschodniej części Województwa Mazowieckiego, w północno-zachodniej części Powiatu Węgrowskiego. Graniczy od północy i zachodu z Powiatem Wyszowskim – w tym na północy z gminą Brańszczyk i na zachodzie z gminą Wyszów, od południa i wschodu z Powiatem Wołomińskim – z gminą Jadów oraz w Powiecie Węgrowskim od północy z gminą Sadowe, od wschodu z gminą Stoczek oraz od południa z gminą Korytnica.

Do czasu podziału kraju w 1975 r. na mniejsze województwa, pod względem administracyjnym, Gmina należała do województwa warszawskiego, a następnie do końca 1998 r. do województwa siedleckiego. W nowym podziale kraju, obowiązującym od 1 stycznia 1999 r., obszar nowo utworzonego Powiatu Węgrowskiego, w skład którego wchodzi gmina Łochów, został włączony do województwa mazowieckiego.

Na terenie Gminy Łochów funkcjonuje 31 sołectw - Baczki, Barchów, Brzuza, Budziska, Burakowskie, Dąbrowa, Gwizdały, Jasiorówka, Jerzyska, Kalinowiec, Kaliska, Kamionna, Karczewizna, Laski, Łazy, Łojew, Łojki, Łopianka, Łosiewice, Majdan, Matały, Nadkole, Ogrodniki, Ostrówek, Pogorzelec, Samotrzask, Szumin, Twarogi, Wólka Paplińska, Zagrodniki i Zambrzyniec. Powierzchnia ogólna gminy wynosi 195,98 km², co stanowi 0,56% powierzchni województwa mazowieckiego.

Siedzibą gminy jest miasto Łochów – znany od czasów średniowiecza. Pierwsze wzmianki o miejscowości pochodzą z XIV wieku. Początkowo była to osada książęca na skraju Puszczy Kamienieckiej o nazwie Łochowiecz, z której władcy Mazowsza wybierali się na polowania do pobliskich nadbużańskich lasów. W latach 50tych ubiegłego wieku rozpoczął się dynamiczny rozwój miejscowości. Związane to było przede wszystkim z odbudową Warszawy, w której potrzebowano rąk do pracy. Zjawiskiem powszechnym w Łochowie, który do 1945 miał charakter wybitnie rolniczy, stali się w okresie Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej chłoporobotnicy, którzy łączyli pracę na roli z dojazdami do fabryk i zakładów w stolicy Polski.

Szybki rozwój Łochowa od lat pięćdziesiątych i gwałtowne przekształcanie się wsi w osadę o charakterze miejskim stworzył perspektywę utworzenia powiatu z siedzibą w Łochowie. Projekt jednak upadł ze względów politycznych na rzecz rozwoju powiatów wyszkowskiego i węgrowskiego. Nie zatrzymano jednak dalszego rozwoju miejscowości,

17 grudnia 1968 Łochów otrzymał prawa miejskie. Do miasta włączono osady Wymysły i Baczki Fabryczne. Zaczęto budować i wytyczać nowe ulice. Zaczęły powstawać nowe domy prywatne, głównie parterowe, ceglane. W latach 70tych rozbudowano zakłady pracy w Baczkach i Ostrówku. W latach 1974–1977 wybudowano w mieście kościół i ustanowiono przy nim siedzibę przeniesionej z Budzisk parafii Niepokalanego Serca Najświętszej Maryi Panny. 22 grudnia 1981 roku otwarto bezpośrednie, zelektryfikowane połączenie kolejowe z Łochowa do Warszawy. Zaczęły powstawać nowe osiedla mieszkaniowe. Z dniem 1 stycznia 1992 roku połączono funkcjonujące dotychczas osobno miasto Łochów i gminę Łochów w jedną gminę miejsko-wiejską Łochów. 23 lipca 2007 gmina Łochów została laureatem rankingu samorządów gazety *Rzeczpospolita* w kategorii Najlepsza Gmina Miejska.

Zgodnie z podziałem fizycznogeograficznym Polski wg Kondrackiego obszar Gminy Łochów należy do prowincji Niżu Środkowoeuropejskiego, podprowincji Niziny Środkowopolskie, mezoregionów: Równina Wołomińska i Dolina Dolnego Bugu.

Równina Wołomińska jest zdenurowaną równiną, w której podłożu występują tzw. ily wstęgowe (wpływ na rozwój ceramiki w regionie). Równinę Wołomińską przecina seria dopływów Bugu i Narwi o nurcie równoległym do biegu środkowej Wisły: Struga, Czarna, Rządza, Osownica i Liwiec. Przez Równinę Wołomińską przebiega linia kolejowa w relacji Warszawa-Małkinia Górna i wzdłuż niej właśnie leży większość ośrodków miejskich regionu: Warszawa (wschodnia część), Wołomin, Żąbki, Zielonka, Kobyłka i Tłuszcz, ponadto Marki, Sulejówkę i Radzymin.

Dolina Dolnego Bugu – stanowi długi na ok. 60 km, niemal równoleżnikowy, odcinek doliny Bugu, ciągnący się od Podlaskiego Przełomu Bugu w okolicach Małkini Górnej na wschodzie po Kotlinę Warszawską (do Jeziora Zegrzyńskiego) na zachodzie. Od północy Dolinę Dolnego Bugu ogranicza Międzyrzecze Łomżyńskie i Wysoczyzna Wysokomazowiecka, a od południa Równina Wołomińska. Dolina dochodzi do kilku kilometrów szerokości obejmując łąkowy taras zalewowy, na którym znajdują się liczne starorzecza, oraz piaszczysty taras wydmy porośnięty w większości lasem. Głównymi rzekami wpadającymi do Bugu na terenie doliny są Brok (prawy dopływ) i Liwiec (lewy dopływ). Powierzchnia tego mezoregionu wynosi ok. 370 km².

Na terenie Doliny Dolnego Bugu znajdują się niewielkie fragmenty Puszczy Białej oraz Kamienieckiej. Część tej drugiej jest chroniona na obszarze doliny w Nadbużańskim

Parku Krajobrazowym. Znajduje się tu również kilka rezerwatów, np. Czaplowizna, Jegiel. Na terenie Doliny Dolnego Bugu znajdują się trzy miasta Wyszków, Łochów i Brok. Administracyjnie cały mezoregion znajduje się w województwie mazowieckim, na terenach powiatów: ostrowskiego, węgrowskiego, wyszkowskiego oraz wołomińskiego. Teren mezoregionu przecinają dwie linie kolejowe (Warszawa – Białystok i Tłuszcz – Ostrołęka) oraz drogi krajowe nr 8, nr 50 oraz nr 62.

2.1.2 Powierzchnia

Ze względu na posiadane warunki naturalne i stan uprzemysłowienia regionu, Gmina Łochów ma charakter rolniczo-leśny. Decydują o tym w głównej mierze posiadane warunki naturalne, jednolite w poszczególnych częściach Gminy. Strukturę użytkowania gruntów w Gminie Łochów prezentuje tablica 2.1 oraz wykres 2.1.

Powierzchnia gminy - 194,98 km², stawia ją w grupie średnich obszarowo gmin w kraju. W ogólnej powierzchni gminy: 47,6% zajmują użytki rolne, 38,0% lasy, 14,3% pozostałe grunty i nieużytki. Gmina stanowi 15,99% powierzchni Powiatu Węgrowskiego i 0,56% powierzchni województwa mazowieckiego. Gmina Łochów jest jedną z 41 gmin miejsko-wiejskich województwa mazowieckiego.

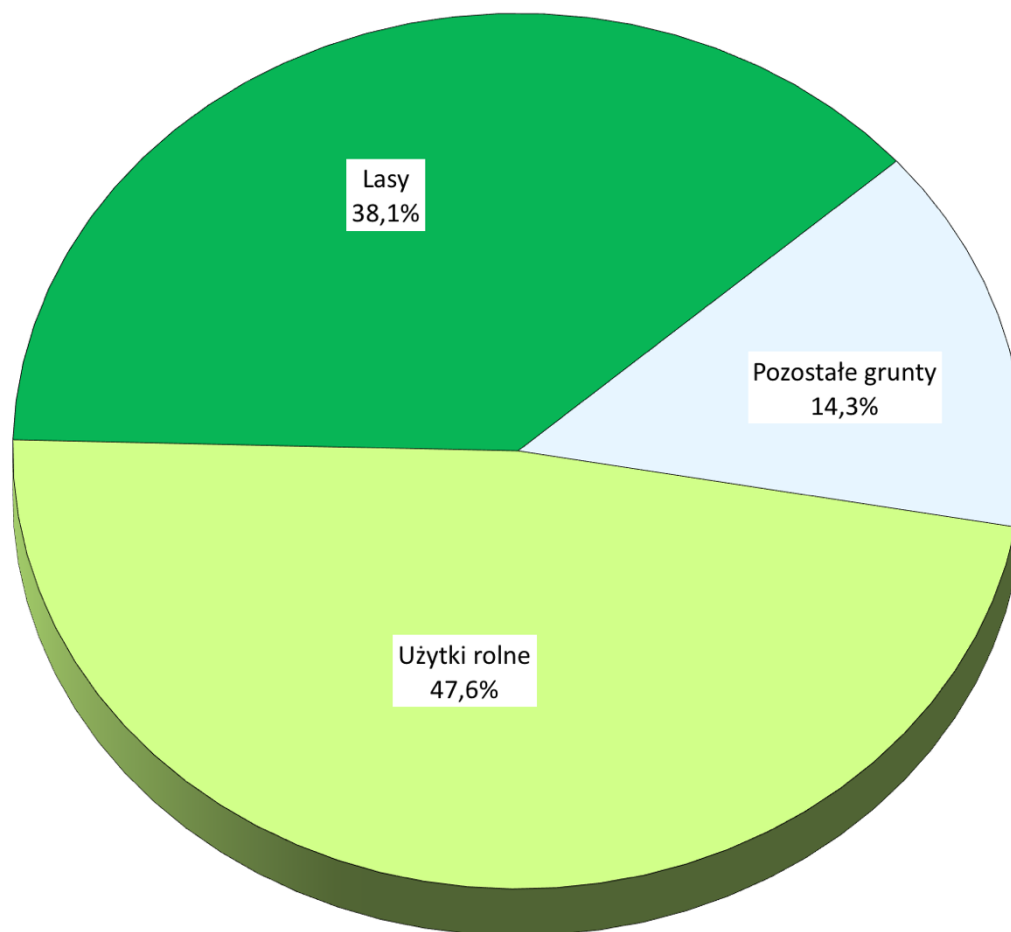
Tabela 2.1

Powierzchnia powiatu według kierunków wykorzystania

Rodzaje gruntów	Powierzchnia ewidencyjna [km ²]	Udział w ogólnej powierzchni [%]
Powierzchnia ogólna	194,98	100,0
Użytki rolne, w tym	92,69	47,3
- grunty orne	46,19	23,7
- sady	0,32	0,2
- łąki	35,09	18,0
- pastwiska	11,09	5,7
Lasy	74,47	38,0
Pozostałe grunty	28,82	14,3

Źródło: Opracowanie własne na podstawie *Rocznik Statystyczny Województwa Mazowieckiego 2020*, Urząd Statystyczny w Warszawie, Warszawa 2020

Wykres 2.1. Powierzchnia powiatu według kierunków wykorzystania

Źródło: Opracowanie własne na podstawie *Rocznik Statystyczny Województwa Mazowieckiego 2020*, Urząd Statystyczny w Warszawie, Warszawa 2020

Gmina ma charakter rolniczo-leśny, zdecydowana większość użytków rolnych stanowi gospodarstwa indywidualne (98,3%). Gmina ma jeden z najwyższych współczynników lesistości, znaczna część jej powierzchni objęta jest różnymi formami ochrony przyrody. Północna część gminy znajduje się w granicach Nadbużańskiego Parku Krajo-
brazowego. Coraz większą rolę odgrywa zabudowa mieszkaniowa jednorodzinna i usługowa, która koncentruje się w mieście Łochów. Obecnie polityka przestrzenna gminy Łochów realizowana jest zgodnie ze Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Łochów.

Na terenie gminy występują drogi krajowe i wojewódzkie - przez miasto Łochów przebiega normalnotorowa linia kolejowa relacji Białystok - Łochów - Warszawa, należąca do krajowego systemu kolejowego. Biorąc pod uwagę położenie, dogodność połączeń komunikacyjnych oraz historię podziałów administracyjnych regionu, gmina Łochów tradycyjnie jest najmocniej związana z Warszawą, jako najbliższym ośrodkiem metropolitalnym, niż z Siedlcami (była siedziba województwa) czy Węgrowem (stolica powiatu). Jest to szczególnie widoczne na rynku pracy.

2.1.3 Ludność

Liczba ludności Gminy Łochów wynosiła w dniu 31 grudnia 2020 roku 17 873 osoby. W tej liczbie było 8 984 kobiety i 8 889 mężczyzn (odpowiednio 50,3 i 49,7% populacji). Współczynnik feminizacji – tj. liczba kobiet przypadająca na 100 mężczyzn – był umiarkowany i wyniósł 101,1. Oznacza to niskie obecnie ryzyko przekroczenia poziomu wartości 105 wskaźnika, powyżej którego relacja liczby kobiet do liczby mężczyzn niekorzystnie wpływa na biologiczną reprodukcję populacji. Sytuacja w tym zakresie w ostatnich latach jest stabilna i wykazuje jedynie nieznaczne okresowe wahania.

Ludność Gminy Łochów stanowiła niespełna 0,6% populacji województwa mazowieckiego. Gęstość zaludnienia Gminy wynosiła 91 osób/km² i była niespełna 70% niższa od średniej w województwie.

Wśród mieszkańców Gminy Łochów 38,17% stanowiła ludność miasta zaś pozostałe 61,83% populacji zamieszkiwało na terenach wiejskich.

2.2 Sytuacja demograficzna Gminy Łochów

Według stanu na dzień 31 grudnia 2020 roku na obszarze Gminy Łochów zamieszkiwały łącznie 17 873 osoby. Do roku 1999 liczebność ludności Gminy stale rosła, następnie do 2010 roku spadała. Od tego momentu, w relacji do lat poprzednich, liczba mieszkańców Gminy Łochów zbliżyła się do 18 000 i ustabilizowała się spadkowo. Trend ten jest kontynuowany zarówno w wyniku ujemnego przyrostu naturalnego jak i ujemnego salda migracji – szczególnie z terenów wiejskich. W Gminie Łochów odnotowano w 2020 roku ujemny przyrost naturalny na poziomie -1,23 promila, co było stanowiło potwierdzenie ujemnych procesów demograficznych w porównaniu zarówno do średniej dla powiatu węgrowskiego (-0,81 promila), podregionu siedleckiego (+0,77) jak i województwa mazowieckiego (+0,33 promila).

Liczba ludności w wieku produkcyjnym w Gminie Łochów spadła w ciągu ostatniego okresu programowania – zarówno w ujęciu dynamicznym (o nieco ponad 3%), jak i strukturalnym (do poziomu 59,7% z 61,6% całej populacji mieszkańców), dodatkowo relacja pozostałych grup wiekowych zmieniła się w sposób niekorzystny dla przyszłości Gminy. Na przestrzeni ostatnich siedmiu lat nastąpił wzrost liczby mieszkańców w wieku poprodukcyjnym o ponad 10% (352 osoby) oraz nieznacznie spadła liczba mieszkańców w wieku przedprodukcyjnym (o 0,6%). Wskaźnik obciążenia demograficznego (ilość osób w wieku przedprodukcyjnym i poprodukcyjnym na każde 1000 osób w wieku produkcyjnym) w Gminie Łochów wzrósł w okresie ostatniego okresu programowania z 624 do 675 osób (przyrost o ponad 8%). Był zbliżony do przeciętnego w województwie

mazowieckim i podregionie siedleckim (odpowiednio 647 i 669 osób w wieku nieprodukcyjnym na 1000 osób w wieku produkcyjnym).

Tabela 2.2 i wykresy 2.2 i 2.3 prezentują strukturę ludności Gminy Łochów według grup wiekowych – produkcyjnych i nieprodukcyjnych – na wsi i w mieście.

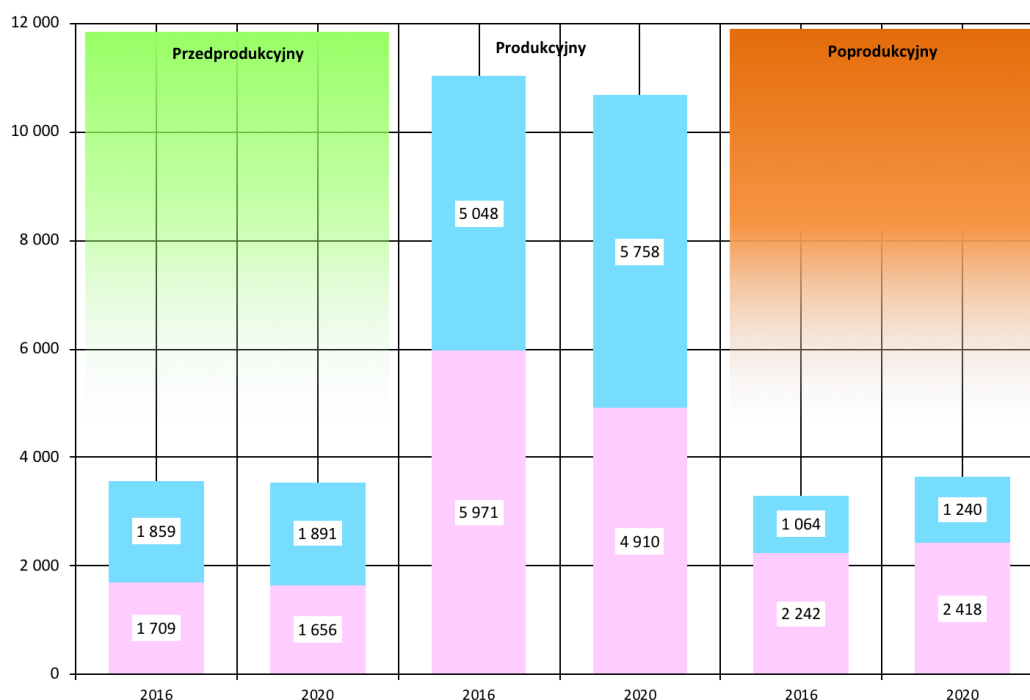
Tabela 2.2

Struktura ludności Gminy Łochów w wieku produkcyjnym i nieprodukcyjnym

Wyszczególnienie	2016		2020	
	kobiety	mężczyźni	kobiety	mężczyźni
Gmina Łochów				
Osoby w wieku przedprodukcyjnym	1 709	1 859	1 656	1 891
Osoby w wieku produkcyjnym	5 048	5 971	4 910	5 758
Osoby w wieku poprodukcyjnym	2 242	1 064	2 418	1 240
w mieście				
Osoby w wieku przedprodukcyjnym	1 372		1 369	
Osoby w wieku produkcyjnym	4 256		4 061	
Osoby w wieku poprodukcyjnym	1 199		1 392	
na wsi				
Osoby w wieku przedprodukcyjnym	2 196		2 178	
Osoby w wieku produkcyjnym	6 763		6 607	
Osoby w wieku poprodukcyjnym	2 107		2 266	

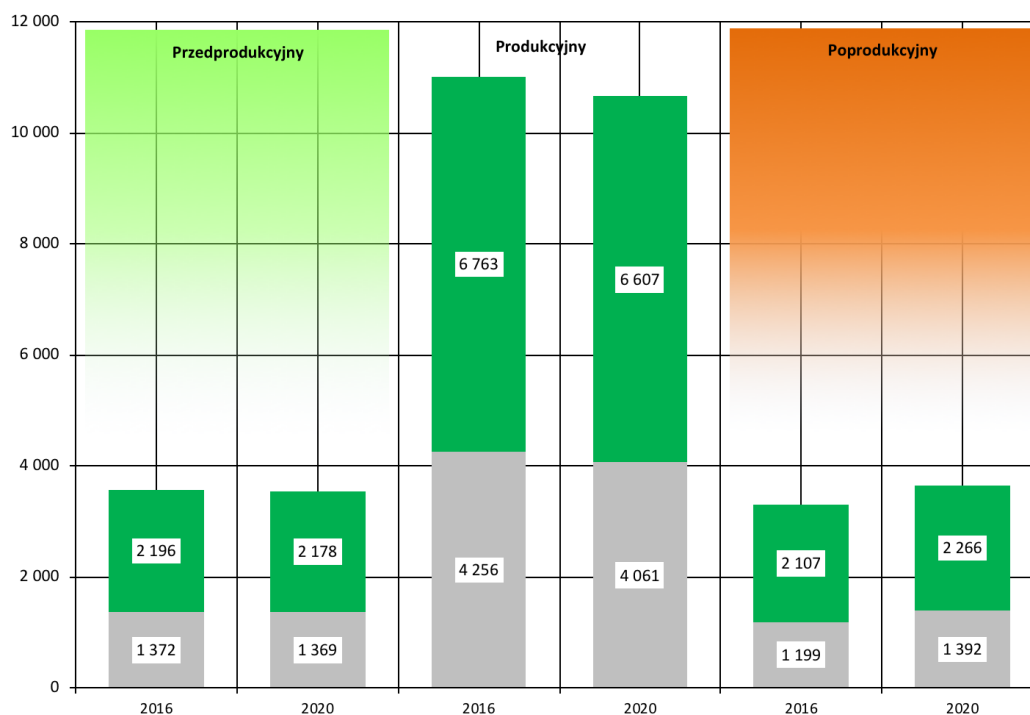
Źródło: Opracowanie własne na podstawie Województwo Mazowieckie - Podregiony, Powiaty, Gminy 2021, Urząd Statystyczny w Warszawie, Warszawa 2021

**Wykres 2.2 Struktura ludności Gminy Łochów
w wieku produkcyjnym i nieprodukcyjnym w roku 2020**

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Województwo Mazowieckie - Podregiony, Powiaty, Gminy 2021, Urząd Statystyczny w Warszawie, Warszawa 2021

**Wykres 2.3 Struktura ludności miejskiej i wiejskiej
w wieku produkcyjnym i nieprodukcyjnym w roku 2020**

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Województwo Mazowieckie - Podregiony, Powiaty, Gminy 2021, Urząd Statystyczny w Warszawie, Warszawa 2021

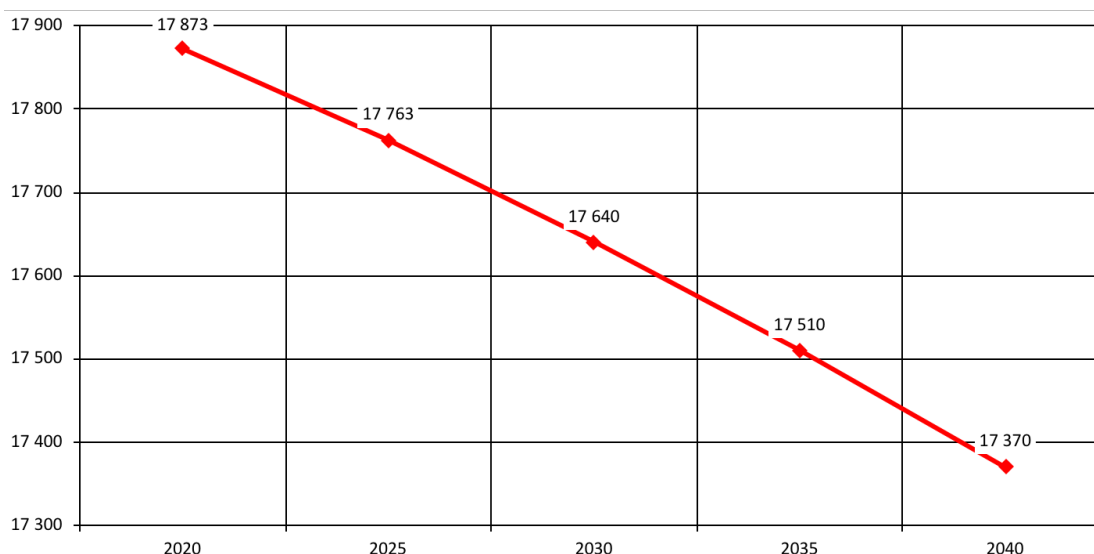
Umowna granica określająca stopień starzenia się społeczeństwa to 15% osób powyżej 60 roku życia. **W Gminie Łochów na koniec roku 2020 wskaźnik ten wyniósł aż 23,5%. Oznacza to wzrost o blisko 2 punkty procentowe tj. o prawie 1/12 w stosunku do poprzedniego okresu programowania.** Postępujący spadek liczby ludności w wieku przedprodukcyjnym spowoduje w niedalekiej przyszłości poważne problemy związane m.in z brakiem rąk do pracy, bezrobociem wśród nauczycieli, koniecznością likwidacji niektórych placówek oraz koniecznością zabezpieczenia emerytalnego. Co oznacza zagrożającą przyszłości Gminy sytuację demograficzną.

Wskaźnik gęstości zaludnienia w Gminie Łochów w badanym okresie wyniósł 91 osoby/km² i był niższy od przeciętnego dla województwa mazowieckiego o blisko 10%, zaś od zbliżony od przeciętnego dla podregionu siedleckiego.

Przyrost naturalny w Gminie Łochów wg stanu na dzień 31 grudnia 2020 wyniósł –1,23 całej gminy oraz 1,61 dla miasta Łochów co było najlepszym wynikiem w Powiecie Węgrowskim oraz najgorszym wynikiem dla Gminy w najnowszej historii Polski. Z zaprezentowanych danych wynika, iż przyrost naturalny w Gminie Łochów jest ujemny przede wszystkim na terenach wiejskich (–2,99) ale jest zdecydowanie wyższy niż w Powiecie Węgrowskim (–3,52), a także niż przeciętna dla województwa mazowieckiego (–1,99). Zjawisko to, połączone z migracją zarobkową - dotyczyło w szczególności ludzi młodych, lepiej wykształconych, posiadających większą wiedzę o świecie – co jest szczególnie niekorzystne w kontekście przyszłego rozwoju gospodarczego Gminy Łochów.

Na podstawie zebranych danych statystycznych opracowano prognozę kształtowania się liczby ludności w Gminie Łochów w latach 2020 – 2040 prezentują tabela 2.3 i wykres 2.4.

Wykres 2.4 Prognoza stanu ludności w Gminie Łochów

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Województwo Mazowieckie - Podregiony, Powiaty, Gminy 2021, Urząd Statystyczny w Warszawie, Warszawa 2021

Tabela 2.3

Prognoza stanu ludności w Gminie Łochów

Wyszczególnienie	2020	2025	2030	2035	2040
Gmina Łochów	17 873	17 763	17 640	17 510	17 370

Źródło: Opracowanie własne na podstawie *Województwo Mazowieckie - Podregiony, Powiaty, Gminy 2021*, Urząd Statystyczny w Warszawie, Warszawa 2021

Opracowana na podstawie *Prognozy demograficznej na lata 2003-2030* Głównego Urzędu Statystycznego, prognoza stanu ludności w Gminie Łochów jest pesymistycznym scenariuszem. Wynika z niej, iż w ciągu najbliższych 20 lat liczba mieszkańców Gminy spadnie o 3%. Aktualna prognoza demograficzna została opracowana przy założeniu stopnia starzenia się społeczeństwa na poziomie 19%, który w Gminie Łochów już dziś jest przekroczony. Dynamika spadku liczby ludności Gminy założona w prognozie jest realna, może jednak zrealizować się również wariant bardziej pesymistyczny.

2.3 Bezrobocie i rynek pracy

2.3.1 Bezrobocie

Zjawisko bezrobocia jest poważnym problemem społecznym. Wpływa ujemnie na postawy i zachowania osób bezpośrednio dotkniętych bezrobociem, a także członków ich rodzin. Za bezrobotną uznaje się osobę, która spełnia kryteria określone w art. 2 ust.1 pkt 2 ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (Dz.U. 2020r. poz. 1409).

Według danych Powiatowego Urzędu Pracy w Węgrowie można wnioskować o spadku liczby bezrobocia ogółem w powiecie oraz w Gminie Łochów do końca 2019 roku a następnie o wzroście w roku 2020 – ze względu na sytuację epidemiologiczną – by ponownie spaść w roku 2021. Na dzień 31 grudnia 2021 roku na zarejestrowanych 1 466 osób bezrobotnych, w tym aż 1 252, tj. 85,4% osób pozostaje bez prawa do zasiłku dla bezrobotnych. Wskaźnik ten jest wysoki, podobnie jak liczba osób długotrwale bezrobotnych – 796 tj. 54,3%. Wg danych w Gminie Łochów było zarejestrowanych 491 bezrobotnych.

Dynamikę zjawiska bezrobocia na rynku pracy Powiatu Węgrowskiego prezentują tabela 2.5 i wykres 2.5.

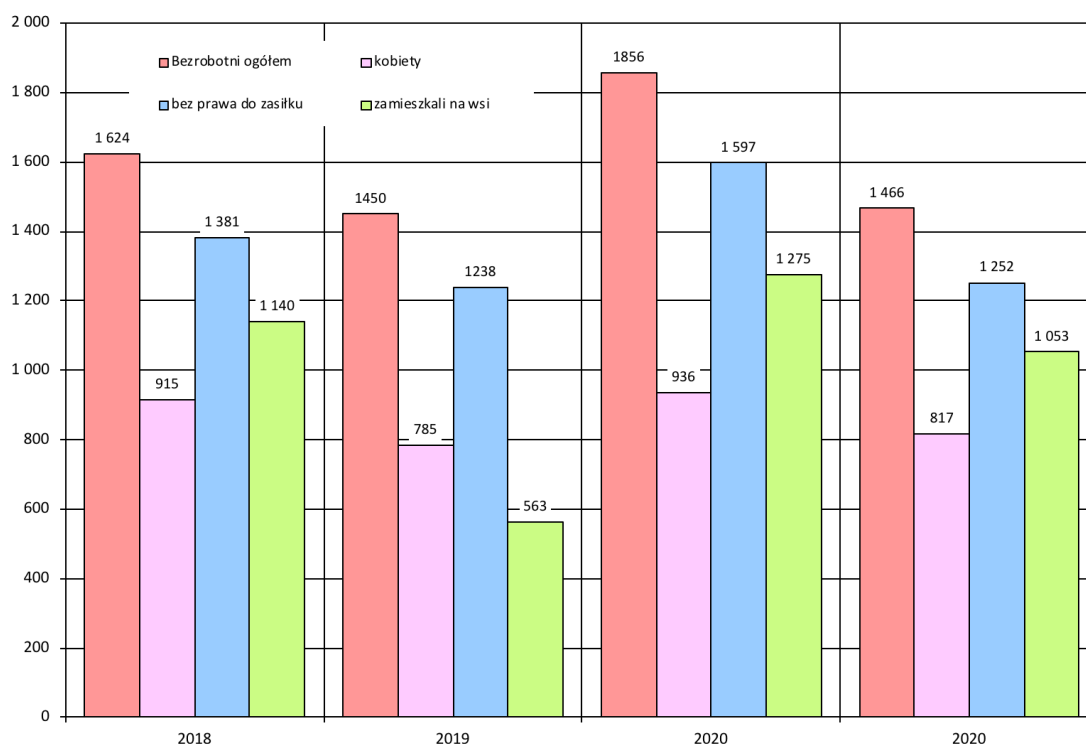
Tabela 2.5

Dynamika bezrobocia w Powiecie Węgrowskim latach 2018-21 (stan na 31/12)

Rok	Bezrobotni ogółem	w tym		
		kobiety	bez prawa do zasiłku	zamieszkali na wsi
2018	1 624	915	1 381	1 140
2019	1 450	785	1 238	563
2020	1 856	936	1 597	1 275
2021	1 466	817	1 252	1 053

Źródło: Opracowanie na podstawie danych Powiatowego Urzędu Pracy w Węgrowie

Wykres 2.5 Dynamika bezrobocia w Powiecie Węgrowskim

Źródło: Opracowanie na podstawie danych Powiatowego Urzędu Pracy w Węgrowie

W badanym okresie obserwowano spadek liczby zarejestrowanych bezrobotnych w Powiecie Węgrowskim w okresie do końca 2019 roku – co było elementem 10-letniego trendu długookresowego. Niestety w roku 2020, na przełomie pierwszego i drugie

kwartału – ze względu na sytuację epidemiologiczną w kraju – trend spadkowy został przełamany i nastąpił blisko 30% procentowy wzrost liczby osób bezrobotnych (biorąc pod uwagę dane za 31/12/2020 w porównaniu do 31/12/2019). W roku 2021 sytuacja uległa normalizacji i ilość osób bezrobotnych zbliżyła się do poziomu sprzed pandemii COVID-19.

Dynamikę zjawiska bezrobocia na rynku pracy Gminy Łochów prezentują tabela 2.6 i wykres 2.6.

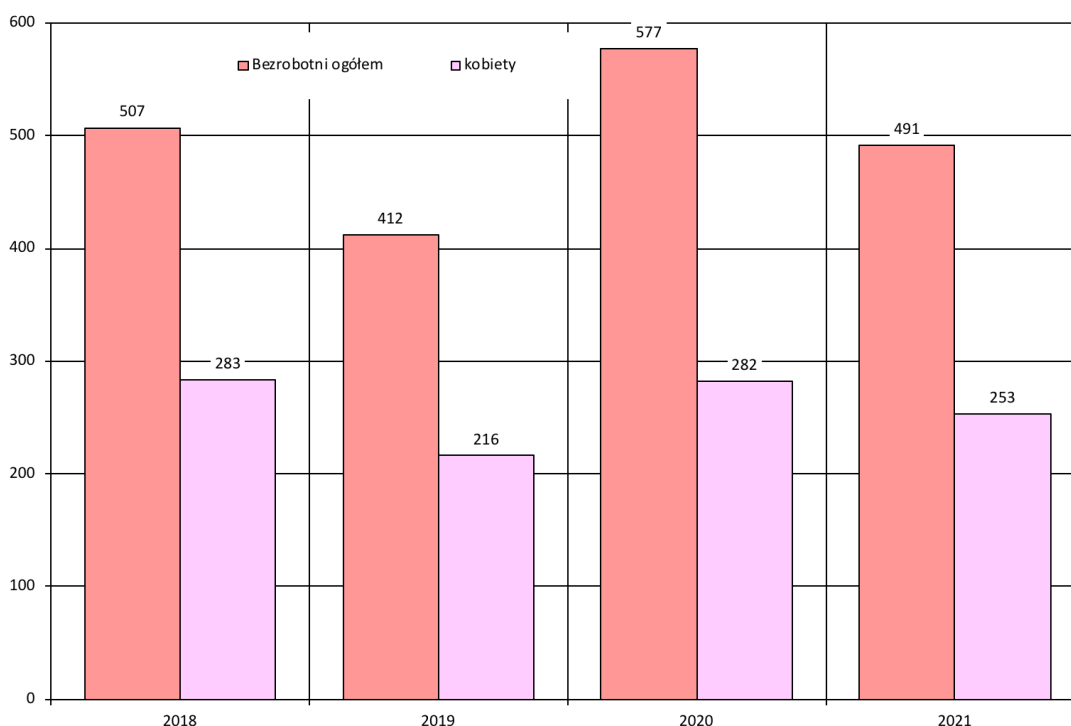
Tabela 2.6

Dynamika bezrobocia w Gminie Łochów latach 2018-21 (stan na 31/12)

Rok	Bezrobotni ogółem	w tym
		kobiety
2018	507	283
2019	412	216
2020	577	282
2021	491	253

Źródło: Opracowanie na podstawie danych Powiatowego Urzędu Pracy w Węgrowie

Wykres 2.6 Dynamika bezrobocia w Gminie Łochów latach 2018-21 (stan na 31/12)

Źródło: Opracowanie na podstawie danych Powiatowego Urzędu Pracy w Węgrowie

Statystyki – zarówno ogólnopowiatowe jak i statystyki gminne – wskazują na wzrost poziomu bezrobocia w roku 2020, co jest efektem sytuacji epidemiologicznej oraz ograniczeń sanitarnych związanych z walką z COVID-19. Wzrost ten w ujęciu rok do roku wyniósł 14,3% dla powiatu węgrowskiego oraz ponad 40% dla Gminy Łochów. Ponad 10letni trend spadkowy liczebności osób zarejestrowanych jako bezrobotne uległ zatrzymaniu. Jedynym pozytywnym zjawiskiem zaobserwowanym w danych dotyczących roku 2020 w odniesieniu do gminy Łochów jest fakt spadku udziału procentowego kobiet w liczbie bezrobotnych ogółem – z poziomu 55,8% do 48,9%. W roku 2021 sytuacja powoli się normalizowała – niemniej poziom bezrobocia w Gminie Łochów nadal był wyższy niż przed pandemią COVID-19 o blisko 1/5.

2.3.2 Rynek pracy

W Gminie Łochów na koniec 2020 roku zatrudnionych było 1 830 osób, w tym 1040 kobiet. W porównaniu do poprzedniego okresu programowania zatrudnienie wzrosło o niespełna 15% - powstało 236 miejsc pracy, przy czym wzrost ten był dwukrotnie wyższy w przypadku mężczyzn niż kobiet. Mimo takiej dysproporcji przyrostu miejsca pracy, udział w strukturze zatrudnienia kobiet i mężczyzn wykazywał nadal znaczącą dysproporcję – na korzyść kobiet.

Warto zauważyć, iż ilość zatrudnionych w Gminie Łochów rosła nawet w okresie pandemii COVID-19. Zwiększała się również ilość osób pracujących na 1000 mieszkańców Gminy i pracujących na 1000 osób w wieku produkcyjnym. Dynamikę zatrudnienia na rynku pracy Gminy Łochów prezentują tabela 2.7 i wykresy 2.7 i 2.8.

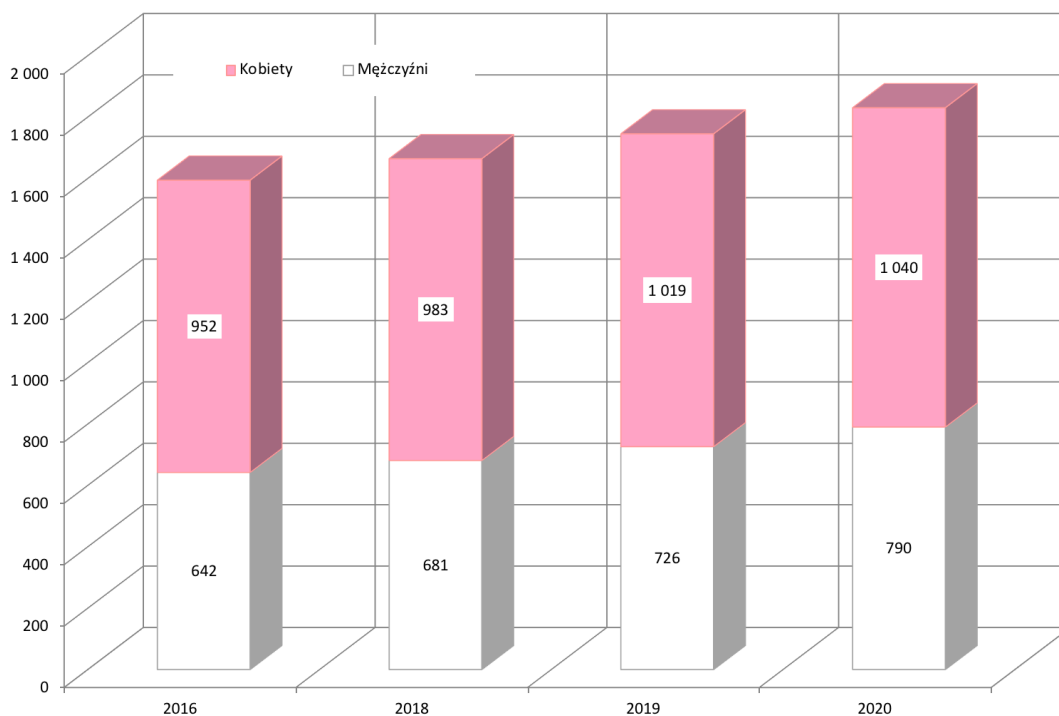
Tabela 2.7

Dynamika zatrudnienia w Gminie Łochów latach 2016-2020

Rok	Pracujący na 1000 mieszkańców	Pracujący na 1000 osób w wieku produkcyjnym	w tym	
			kobiety	Mężczyźni
2018	89	144,7	952	642
2019	93	153,8	983	681
2020	97	162,5	1 019	726
2021	102	171,5	1 040	790

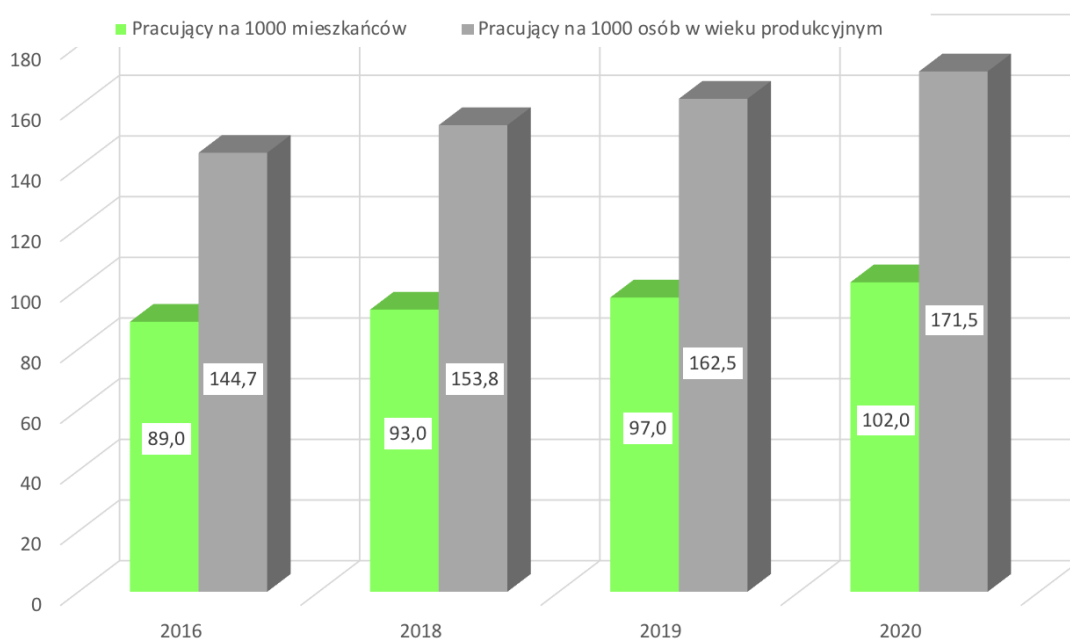
Źródło: Opracowanie własne na podstawie Województwo Mazowieckie - Podregiony, Powiaty, Gminy 2021, Urząd Statystyczny w Warszawie, Warszawa 2021

Wykres 2.7 Dynamika zatrudnienia w Gminie Łochów latach 2016-2020

Źródło: Opracowanie własne na podstawie *Województwo Mazowieckie - Podregiony, Powiaty, Gminy 2021*, Urząd Statystyczny w Warszawie, Warszawa 2021

Wykres 2.8 Pracujący w Gminie Łochów latach 2016-2020

Źródło: Opracowanie własne na podstawie *Województwo Mazowieckie - Podregiony, Powiaty, Gminy 2021*, Urząd Statystyczny w Warszawie, Warszawa 2021

W poprzednim okresie programowania wzrosła ilość osób pracujących na 1000 mieszkańców Powiatu Łochowskiego – o niespełna 15% oraz na 1000 osób w wieku produkcyjnym – o 18,5%. Ta dysproporcja wynikała ze spadku ilości osób w wieku produkcyjnym w strukturze populacji.

2.4 Obszary problemowe polityki społecznej Gminy Łochów

Pomoc społeczna jest jednym z elementów polityki społecznej Gminy. Głównym realizatorem i koordynatorem polityki społecznej z zakresu pomocy społecznej na terenie Gminy Łochów jest Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Łochowie. Na potencjał pomocy społecznej składają się także:

- ✓ Biblioteka Publiczna im. Medarda Downarowicza w Łochowie z filią w Ostrówku, Ogrodnikach i Kamionnie oraz Szkoła Podstawowa nr 1 w Łochowie, Szkoła Podstawowa nr 2 w Łochowie, Szkoła Podstawowa nr 3 w Łochowie, Szkoła Podstawowa im. Marii Konopnickiej w Łochowie, Szkoła Podstawowa im. Wincentego Witosa w Łochowie, Szkoła Podstawowa im. Henryka Sienkiewicza w Kamionnie, Szkoła Podstawowa w Gwizdałach oraz Publiczna Szkoła Podstawowa SPSK w Ogrodnikach w zakresie działań edukacyjnych i oświatowych,
- ✓ działania Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie, Powiatowego Urzędu Pracy i Powiatowej Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej w Węgrowie realizowane na terenie Gminy Łochów i na rzecz jej mieszkańców,
- ✓ w systemie pomocy społecznej funkcjonuje również orzekanie o stopniu niepełnosprawności realizowane przez Powiatowy Zespół Orzekania o Stopniu Niepełnosprawności w Węgrowie.
- ✓ ponadto na rzecz mieszkańców realizowane są programy przeciwdziałające wykluczeniu społecznemu realizowane przez organizacje pozarządowe.

Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Łochowie realizuje zadania statutowe wynikające z ustawy z 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 15 kwietnia 2004 r., Nr 64, poz. 593, ze zm.) i przepisów wykonawczych wydanych na jej podstawie, ustawy z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych (Dz. U. Nr 228, poz. 255) i przepisów wykonawczych wydanych na jej podstawie, ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. z 20 września 2005 r. Nr 180, poz. 1493) i przepisów wykonawczych wydanych na jej podstawie, ustawy z 22 kwietnia 2005 r. o postępowaniu wobec dłużników alimentacyjnych oraz zaliczce alimentacyjnej (Dz. U. Nr 86, poz. 732) i przepisów wykonawczych wydanych na jej podstawie oraz uchwały Rady Gminy Łochów.

Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Łochowie świadczy pomoc finansową i w formy wsparcia niefinansowego. Podstawowe formy pomocy społecznej to

zasiłki stałe i okresowe, udzielanie schronienia w schronisku dla osób bezdomnych, finansowanie posiłków dla dzieci, usługi opiekuńcze, pomoc środowiskowa - polegająca na udzielaniu świadczeń osobom zakwalifikowanym do pomocy społecznej w miejscu ich zamieszkania oraz pomoc instytucjonalna – świadczona w stacjonarnych placówkach opiekuńczych.

W ramach zadań zleconych realizowane były zasiłki celowe na pokrycie wydatków na specjalistyczne usługi opiekuńcze w miejscu zamieszkania dla osób z zaburzeniami psychicznymi.

Pomoc osobom i rodzinie przyznaje się – zgodnie z ustawą o pomocy społecznej – ze względu na następujące powody:

- ✓ ubóstwa,
- ✓ sieroctwa,
- ✓ bezdomności,
- ✓ bezrobocia,
- ✓ niepełnosprawności,
- ✓ długotrwałej lub ciężkiej choroby,
- ✓ przemocy w rodzinie,
- ✓ potrzeby ochrony ofiar handlu ludźmi,
- ✓ potrzeby ochrony macierzyństwa lub wielodzietności,
- ✓ bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, zwłaszcza w rodzinach niepełnych lub wielodzietnych,
- ✓ trudności w integracji cudzoziemców, którzy uzyskali w Rzeczypospolitej Polskiej status uchodźcy, ochronę uzupełniającą lub zezwolenie na pobyt czasowy udzielone w związku z okolicznością, o której mowa w art. 159 ust. 1 pkt 1 lit. c lub d ustawy z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach,
- ✓ trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego,
- ✓ alkoholizmu lub narkomanii,
- ✓ zdarzenia losowego i sytuacji kryzysowej,
- ✓ klęski żywiołowej lub ekologicznej.

2.4.1 Ubóstwo

Poprzez ubóstwo - określa się stan, w którym jednostce czy grupie społecznej brakuje środków na zaspokojenie podstawowych potrzeb uznawanych w danej społeczności za niezbędne. Pod pojęciem „podstawowe potrzeby” należy rozumieć takie potrzeby jak: wyżywienie, ubranie, mieszkanie, zachowanie zdrowia, uzyskanie wykształcenia, zaspokojenie sfer intelektualnych. Pojęcie ubóstwa powstałego na drodze indywidualnej sytuacji życiowej obejmuje takie aspekty jak: wielodzietność, uzależnienia, niepełnosprawność, samotność, wychowywanie się w rodzinach niepełnych i rozbitych, niski status wykształcenia prowadzący do bezrobocia, przewlekłe choroby, inne przeżycia np. jak śmierć osoby najbliższej, utrudniająca aktywne i prawidłowe funkcjonowanie. Należy zaznaczyć, iż problemy te występują bardzo często zespołowo. Ubóstwo jest to stan, w którym rodzina lub jednostka żyje poniżej kryterium dochodowego ustalonego zgodnie z ustawą z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej. Ubóstwo w konsekwencji prowadzi do zjawiska wykluczenia społecznego.

Negatywne skutki ubóstwa dają się odczuć w większości rodzin niepełnych. Pomimo utrzymywania się w wielu przypadkach z dochodów z pracy, samotne matki lub samotni ojcowie nie są w stanie zapewnić dzieciom odpowiedniej sytuacji materialnej. Oprócz tego narastają w tych rodzinach problemy wychowawcze związane z brakiem czasu i odpowiednich wzorców do naśladowania.

Ubóstwo i życie na poziomie minimum egzystencji powoduje, że wydatki na żywność i opłaty mieszkaniowe pochłaniają cały budżet. Konsekwencją jest minimalizacja potrzeb żywieniowych oraz zakup produktów spożywczych bardzo niskiej jakości. Prowadzi to do rozwijania się różnego rodzaju schorzeń, a te w dalszym etapie powodują wzrost kosztów utrzymania, związanych z leczeniem bądź rehabilitacją. Mogą one również prowadzić do powstawania niepełnosprawności, która w znacznym stopniu ogranicza podejmowanie aktywności zawodowej, a może podwyższać poziom wydatków na leczenie.

Głównym sposobem ograniczenia ubóstwa jest: zmniejszenie bezrobocia przez tworzenie nowych miejsc pracy, aktywizacja zawodowa osób ubogich, zmiana postaw u osób ubogich korzystających z pomocy społecznej poprzez kształtowanie odpowiedzialności za swój los i umiejętności przystosowania się do istniejącej rzeczywistości.

Warto zauważyć spektakularny spadek ilości osób korzystających ze wsparcia pomocy społecznej ze względu na problem ubóstwa. W porównaniu do poprzedniego okresu programowania liczba tych osób spadła blisko sześciokrotnie. Zmieniała się też przeciętna ilość osób w rodzinie cierpiącej z powodu ubóstwa – w roku 2017 wynosiła ona około 3,1 osoby, natomiast w roku 2019 ze wsparcia korzystały rodziny zdecydowanie mniej liczne – 2,3 osoby na gospodarstwo domowe objęte wsparciem. W ostatnim analizowanym roku przeciętna ilość osób w rodzinie korzystającej ze wsparcia wyniosła 2,82 osoby.

Przedstawione przez Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej dane, wskazują na występowanie w Gminie Łochów problemu ubóstwa. Liczbę rodzin korzystających z pomocy MGOPS przedstawia tabela 2.8 i wykres 2.9.

Tabela 2.7

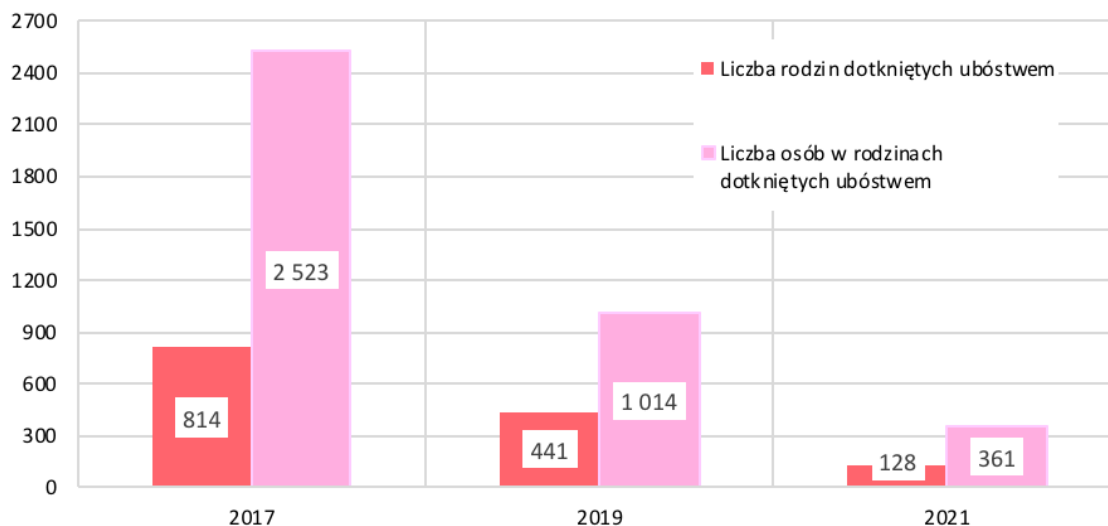
Liczba osób dotkniętych ubóstwem w Gminie Łochów w latach 2017-21

Wyszczególnienie	Lata		
	2017	2019	2021
Liczba rodzin dotkniętych ubóstwem	814	441	128
Liczba osób w rodzinach dotkniętych ubóstwem na wsi	763	352	81
Liczba osób w rodzinach dotkniętych ubóstwem	2 523	1 014	361

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Miejsko-Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Łochowie

Wykres 2.9

Liczba osób dotkniętych ubóstwem w Gminie Łochów w latach 2017-21

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Miejsko-Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Łochowie

Wydaje się, iż najbardziej prawdopodobnymi przyczynami zmniejszania się ilości osób figurujących w statystykach pomocy społecznej ze względu na problem ubóstwa są zmiany ekonomiczne i społeczne zachodzące w społeczeństwie polskim, co przekłada się na sytuację w Gminie Łochów oraz ograniczona ilość środków (o blisko 20%) na ten cel pozostających do dyspozycji Gminy.

Wśród wspomnianych zmian ekonomicznych i społecznych istotne znaczenie mogły mieć:

- ✓ rozwój gospodarczy, podnoszenie się zamożności społeczeństwa i zwiększanie ilości miejsc pracy w Gminie
- ✓ ograniczenie bezrobocia, pełna dostępność europejskiego rynku pracy oraz realizacja powszechnie dostępnych programów socjalnych
- ✓ realizacja projektów współfinansowanych z Europejskiego Funduszu Społecznego oraz programów krajowych np. z Funduszu Solidarnościowego ukierunkowanych na aktywizację społeczną i zawodową przez Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej, Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie i Powiatowy Urząd Pracy oraz inne podmioty sektora społecznego

2.4.2 Bezdomność

Bezdomność to problem społeczny, charakteryzujący się brakiem miejsca stałego zamieszkania osoby nim dotkniętej. Wiąże się z uwarunkowanym psychologicznie kryzysowym stanem egzystencji osoby nieposiadającej faktycznego miejsca zamieszkania, pozbawionej środków niezbędnych do zaspokojenia elementarnych potrzeb, dotkniętej trwałym wykluczeniem społecznym i zawodowym. Jako stan ewidentnej i trwałej deprywacji potrzeb mieszkaniowych, w sytuacji, gdy dotknięta bezdomnością osoba nie jest w stanie jej zapobiec, wiąże się z poważnym upośledzeniem psychicznego i społecznego funkcjonowania człowieka.

Natura bezdomności wyklucza zamkniętą i jednoznaczną klasyfikację jej przyczyn, ponieważ doprowadza do niej cały zespół nakładających się na siebie sił sprawczych, zespół postaw, zachowań determinowanych predyspozycjami osobowościowymi, którym sprzyjają sytuacje społeczne i sposób funkcjonowania służb socjalnych. Ustawa o pomocy społecznej jako osobę bezdomną definiuje osobę niezamieszkującą w lokalu mieszkalnym w rozumieniu przepisów o ochronie praw lokatorów i mieszkaniowym zasobie gminy i niezameldowaną na pobyt stały, w rozumieniu przepisów o ewidencji ludności i dowodach osobistych, a także osobę niezamieszkującą w lokalu mieszkalnym i zameldowaną na pobyt stały w lokalu, w którym nie ma możliwości zamieszkania.

Brak domu uniemożliwia normalny rozwój człowieka, wpływa negatywnie na stan zdrowia psychicznego i fizycznego, uniemożliwia rozwijanie aspiracji kulturowych, regenerację sił i wypoczynek. Deprywacji zatem podlegają nie tylko szeroko rozumiane potrzeby mieszkaniowe, ale właściwie wszystkie poziomy potrzeb, począwszy od najbardziej podstawowych potrzeb fizjologicznych, skończywszy zaś na potrzebie

samorealizacji. Stan ten jest uwarunkowany wieloczynnikowo, między innymi poprzez zmniejszoną zdolność do samodzielnego życia i radzenia sobie, poddania się wymaganiom otoczenia, niewielką odpornością na sytuacje trudne, czy marginalizację społeczną.

Najczęstsze przyczyny bezdomności wynikają z:

- ✓ z sytuacji społeczno-ekonomicznej, w tym wzrostu bezrobocia, braku miejsc w szpitalach, zakładach opiekuńczych, domach pomocy społecznej, braku opieki nad wychowankami domów dziecka po ukończeniu 18 lat,
- ✓ z sytuacji prawnej, polegającej na możliwości wyeksmitowania lokatora "donikąd" za zaległości w opłatach czynszowych,
- ✓ z przyczyn związanych z patologiami, w tym z powodu alkoholizmu, przestępczości, odrzucenia lub braku opieki ze strony najbliższych, rozwodu lub trwałego rozpadu więzi formalnych lub nieformalnych, prostytucji kobiet, przemocy w rodzinie,
- ✓ z przyczyn natury socjopsychologicznej, w tym świadomego wyboru innego sposobu życia, odrzucenia obowiązującego systemu wartości,
- ✓ przyczyn osobowościowych, w tym poczucia niższości, osamotnienia, wstydu, przekonania o złej naturze świata i ludzi.

Dynamikę liczba osób dotkniętych bezdomnością, korzystających ze wsparcia pomocy społecznej w Gminie Łochów prezentuje tabela 2.9 i wykres 2.10.

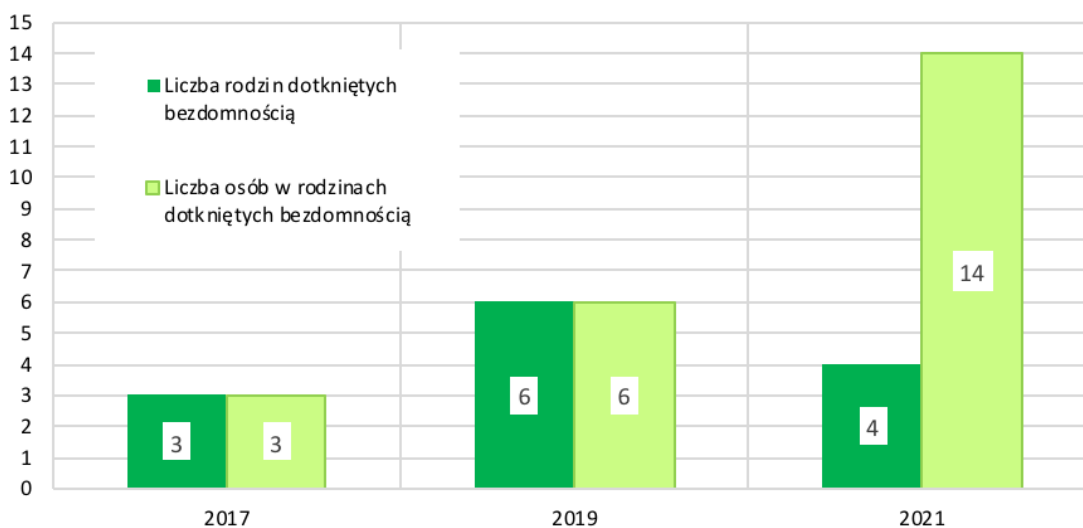
Tabela 2.9

Liczba osób dotkniętych bezdomnością w Gminie Łochów w latach 2017-21

Wyszczególnienie	Lata		
	2017	2019	2021
Liczba rodzin dotkniętych bezdomnością	3	6	4
Liczba osób w rodzinach dotkniętych bezdomnością na wsi	3	6	4
Liczba osób w rodzinach dotkniętych bezdomnością	3	6	14

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Miejsko-Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Łochowie

Wykres 2.10 Liczba osób dotkniętych bezdomnością w Gminie Łochów w latach 2017-21

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Miejsko-Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Łochowie

Z przedstawionych danych wynika, iż najwyższe natężenie zjawiska bezdomności jest na terenach wiejskich Gminy Łochów. Jest to zjawisko niestandardowe – ponieważ w zdecydowanej większości przypadków bezdomność dominuje na terenach miejskich i wielkomiejskich. Bezdomność w swojej naturze dotyka częściej mieszkańców wielkich miast niż terenów wiejskich. Można uznać, iż zjawisko bezdomności w Gminie Łochów ma charakter fluktuujący – wzrasta i zmniejsza okresowo.

W roku 2021 przeciętna ilość osób w rodzinie cierpiącej z powodu bezdomności wyniosła przeciętnie 3,5 osoby. W poprzednich okresach wsparciem obejmowane były jednoosobowe gospodarstwa domowe.

2.4.3 Problemy społeczne rodzin

Członkowie rodziny tworzą układ, na który można spojrzeć jak na system. Wzajemne oddziaływanie na siebie poszczególnych elementów, czyli członków rodziny powoduje funkcjonowanie systemu. W rodzinie zdrowej relacje pomiędzy małżonkami są równoległe oraz dwukierunkowe, oparte na wspólnych ustaleniach dotyczących podziału obowiązków i sposobu wychowywania dzieci. Zaburzone funkcjonowanie jednego z jej członków uderza w cały jej system rodzinny, wtedy można mówić o dysfunkcyjności takiej rodziny. Sama dysfunkcja oznacza zaburzenie komunikacyjne bądź strukturalne rodziny, np. centralną postacią jest rodzic będący sprawcą przemocy itd.). Może to

też być zaburzenie własnych granic, granic pomiędzy poszczególnymi osobami w rodzinie, np. nieuszanowanie czyjejs intymności, uczuć i poglądów.

Rodziną dysfunkcyjną, może być rodzina z problemem wykorzystywania seksualnego, w której jedno bądź oboje rodziców wykorzystuje seksualnie kogoś (współmałżonka, dzieci) w rodzinie. To także rodzina z terrorem psychicznym, czyli taka, w której jedno bądź oboje rodziców stosuje przemoc emocjonalną (szantaż, zastraszanie itp.) wobec członków swojej rodziny. Rodziną taką jest też rodzina z przemocą fizyczną, czyli taka, w której jedno bądź oboje rodziców bije, maltretuje fizycznie kogokolwiek z członków rodziny. Rodziną dysfunkcyjną jest też rodzina z przewlekłą chorobą – jedno bądź oboje rodziców cierpi na stałe schorzenie bądź jest przykute do wózka inwalidzkiego, za swój stan obarcza winą domowników, staje się centralną postacią w rodzinie.

Agresja w rodzinie niewątpliwie pojawia się bardzo często, w niektórych rodzinach występuje na porządku dziennym. Przemoc domowa może mieć różne formy – począwszy od najczęściej występujących wyśmiewania, ignorowania, poniżania czy szarpania i popychania, poprzez wyzywanie i krzyczenie, szantażowanie emocjonalne, przemoc materialną, zakazywanie kontaktów z rodziną, aż po bicie czy wyrzucanie z domu. Poniżony człowiek traci chęć i ochotę do życia, spada jego samoocena. Wpływa to negatywnie na funkcję rodziny jaką jest funkcja socjalizacyjna.

Przyczyną dysfunkcji rodziny może być również problem alkoholowy, który jednak ze względu na złożoność tego problemu i występowanie również poza ramami jakie tworzy rodzina, został scharakteryzowany w odrębnym podrozdziale.

Tabela 2.10, 2.11 i 2.12 oraz wykresy 2.11, 2.12 i 2.13 przedstawia sytuację rodzin zagrożonych problemami społecznymi związanymi z koniecznością ochrony macierzyństwa, bezradnością w sprawach opiekuńczo-wychowawczych oraz przemocą w rodzinie w Gminie Łochów na przestrzeni poprzedniego okresu programowania.

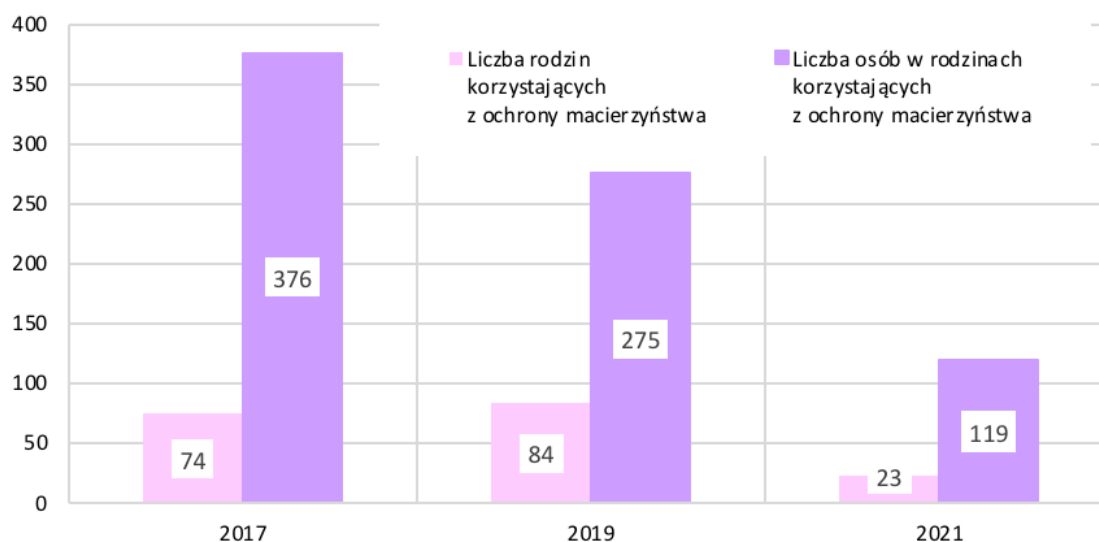
Tabela 2.10

Liczba rodzin zagrożonych problemami społecznymi związanymi z koniecznością ochrony macierzyństwa w Gminie Łochów w latach 2017-21

Wyszczególnienie	Lata		
	2017	2019	2021
Liczba rodzin korzystających z ochrony macierzyństwa	74	84	23
Liczba rodzin korzystających z ochrony macierzyństwa na wsi	44	42	9
Liczba osób w rodzinach korzystających z ochrony macierzyństwa	376	275	119

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych
Miejsko-Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Łochowie

Wykres 2.11 Liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej w zakresie ochrony macierzyństwa w Gminie Łochów w latach 2017-21

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Miejsko-Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Łochowie

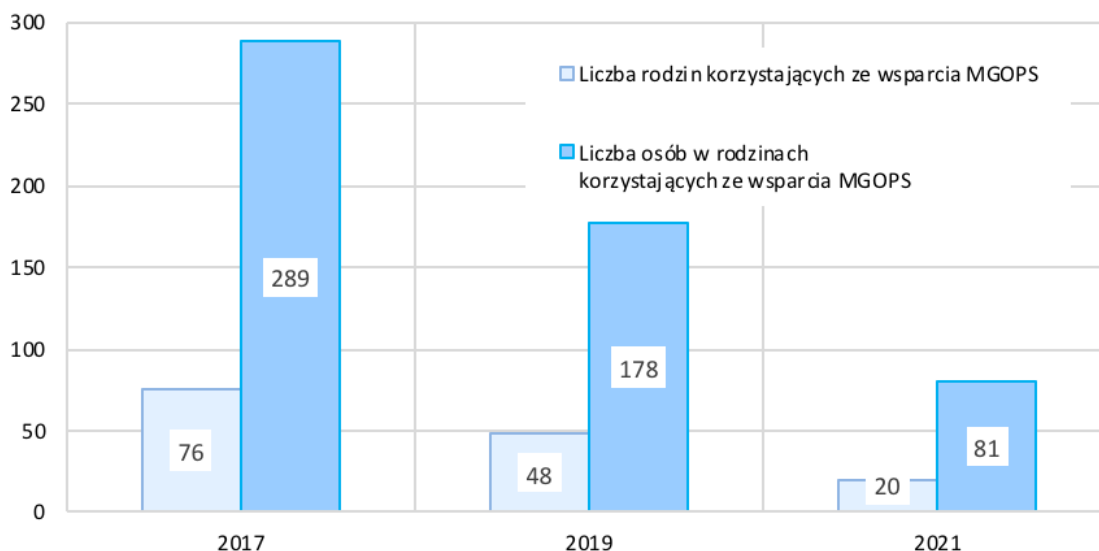
Tabela 2.11

Liczba rodzin zagrożonych problemami społecznymi związanymi z bezradnością w sprawach opiekuńczo-wychowawczych w Gminie Łochów w latach 2017-21

Wyszczególnienie	Lata		
	2017	2019	2021
Liczba rodzin korzystających ze wsparcia w związku z bezradnością w sprawach opiekuńczo-wychowawczych	76	48	20
Liczba rodzin korzystających ze wsparcia w związku z bezradnością w sprawach opiekuńczo-wychowawczych na wsi	42	35	11
Liczba osób w rodzinach korzystających ze wsparcia w związku z bezradnością w sprawach opiekuńczo-wychowawczych	289	178	81

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Miejsko-Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Łochowie

Wykres 2.12 Liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej w sprawach związanych z bezradnością w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego w Gminie Łochów w latach 2017-21

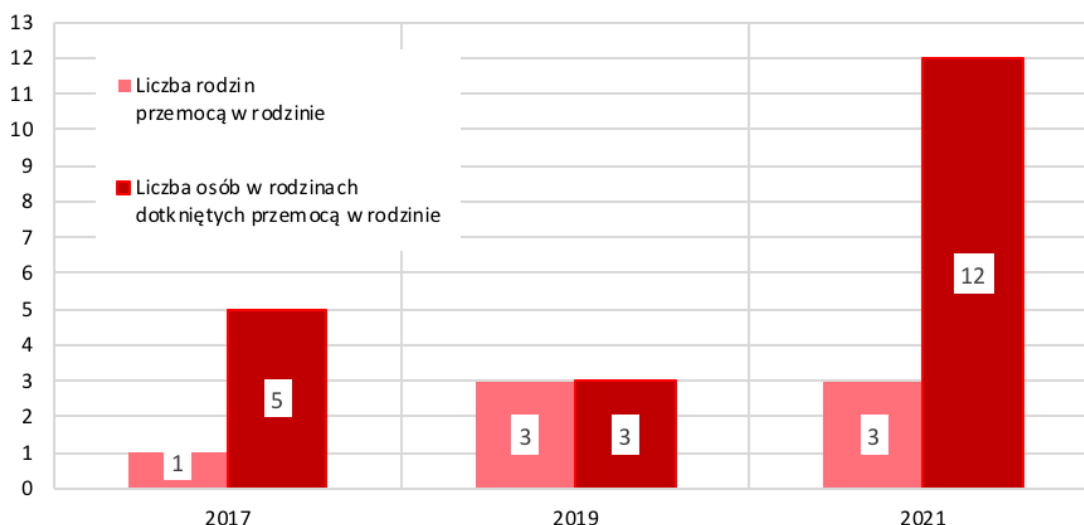
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Miejsko-Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Łochowie

Tabela 2.12

Liczba rodzin zagrożonych przemocą w rodzinie w Gminie Łochów w latach 2017-21

Wyszczególnienie	Lata		
	2017	2019	2021
Liczba rodzin korzystających ze wsparcia w związku z przemocą w rodzinie	1	3	3
Liczba rodzin korzystających ze wsparcia w związku z przemocą w rodzinie na wsi	0	1	1
Liczba osób w rodzinach korzystających ze wsparcia w związku z przemocą w rodzinie	5	3	12

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Miejsko-Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Łochowie

Wykres 2.13 Liczba rodzin zagrożonych przemocą w rodzinie w Gminie Łochów w latach 2017-21

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Miejsko-Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Łochowie

Z zaprezentowanych danych wynika, iż problem dysfunkcji rodzin w Gminie Łochowie w poprzednim okresie programowania systematycznie tracił na sile lub utrzymywał stabilną tendencję. Wyjątek stanowiło zjawisko przemocy w rodzinie, które stopniowo przybierało na sile w statystykach Miejsko-Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Łochowie. W zakresie bezradności w sprawach opiekuńczo wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego odnotowano najsilniejszy spadek. Przypadków tej dysfunkcji było o ponad 4-krotnie mniej. W przypadku ochrony macierzyństwa wsparcia udzielono 3-krotnie mniejszej ilości podopiecznych.

Mówiąc o zjawiskach dysfunkcji w rodzinach i ich dynamice na przestrzeni ostatniego okresu programowania trudno nie docenić wpływu programów socjalnych realizowanych przez rząd centralny. Wzrost dochodów rodzin spowodował podniesienie standardu życia, zwiększenie pewności egzystencjonalnej oraz pozwolił na lepsze funkcjonowanie rodziny i relacji wewnątrz niej. Można byłoby szeroko omawiać preferencje i priorytety dysponowania tak uzyskanym budżetem – które pozostawiają nadal wiele do życzenia – co może stanowić asumpt do modernizacji rozwiązań systemowych. Niemniej w liczbach bezwzględnych ilość osób korzystających ze wsparcia pomocy społecznej z przyczyn związanych z dysfunkcjami rodziny w Gminie Łochów spada.

Co się tyczy zjawiska przemocy w rodzinie – zgodnie z badaniami diagnozy społecznej – blisko 20 procent mieszkańców Powiatu Węgrowskiego jest w mniej lub bardziej poważnym stopniu nią zagrożona. Bardzo sporadycznie i w ograniczony sposób problem ten ujawnia się w statystykach pomocy społecznej, nieco częściej w związku z prowadzeniem procedury Niebieskiej Karty przez Policję, niemniej problem przemocy domowej bardzo często pozostaje w czterech ścianach. Dodatkowo czynnikiem

katalizującym zjawisko przemocy w rodzinie był okres pandemii COVID-19, która poprzez istotne ograniczenie kontaktów społecznych spowodowało ukrycie efektów przemocy i dostęp pracowników socjalnych do osób nią zagrożonych, co dodatkowo ośmieliło sprawców.

Osoby dotknięte problemem przemocy domowej najczęściej doświadczają wyśmiewania, poniżania oraz szarpania i popychania. To formy przemocy werbalnej i lżejsze przypadki przemocy fizycznej. Nieco rzadziej osoby dotknięte problemem przemocy doświadczają bicia oraz ignorowania – co stanowi cięższą formę przemocy fizycznej oraz przemoc emocjonalną. Innymi formami przemocy domowej są – zakazywanie kontaktów z rodziną, szantażowanie oraz pozbawianie środków finansowych do życia – czyli forma ciężkiej przemocy emocjonalnej i ekonomicznej.

Gdy dochodzi do przemocy wprowadzana jest procedura *Niebieskiej Karty*, która przewiduje ścisłą współpracę przedstawicieli różnych instytucji tj. Policji, ośrodków pomocy społecznej, komisji rozwiązywania problemów alkoholowych, oświaty, ochrony zdrowia i innych realizujących zadania do przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Procedura *Niebieskiej Karty* jest to ogół czynności podejmowanych i realizowanych przez ww. instytucje w celu zapobiegania dalszemu stosowaniu przemocy. W ramach procedury odbywają się grupy robocze, realizuje się indywidualne plany pomocy. Założenie procedury *Niebieskiej Karty* nie wymaga zgody osoby. *Niebieska Karta* jest zamykana przez Zespół Interdyscyplinarny wraz z ustaniem przemocy w rodzinie na podstawie wniosku członków grupy roboczej.

Informacja na temat instytucji samorządowych oraz podmiotów i organizacji pozarządowych udzielających pomocy osobom doznającym lub zagrożonym przemocą w rodzinie:

1. Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Węgrowie
2. Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Węgrowie
3. Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Łochowie
4. Komenda Powiatowa Policji w Węgrowie
5. Prokuratura Rejonowa w Węgrowie
6. Zespół Kuratorskiej Służby Sądowej Sąd Rejonowy w Węgrowie
7. Zespoły Interdyscyplinarne ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie w Łochowie
8. Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Łochowie
9. Poradnia Zdrowia Psychicznego w Węgrowie

Ilość wszczynanych procedur *Niebieskiej Karty* w Powiecie Węgrowskim wzrasta, jednocześnie w ogólnej ocenie pracowników poszczególnych instytucji skuteczność uruchamiania procedury jest coraz wyższa, w szczególności dzięki interdyscyplinarnemu charakterowi działań służb. Powoduje to wyższy poziom motywacji osób zaangażowanych w przeciwdziałanie przemocy domowej. Zwiększenia się także ogólna świadomość

i wiedza społeczna odnośnie przemocy w rodzinie, w szczególności po czym można ją rozpoznać. Liczne akcje społeczne w mediach uwrażliwiają na negatywne skutki akceptacji zachowań przemocowych i motywują do reagowania w sytuacji przemocy. Zmiany w świadomości społecznej dotyczące przemocy następują organicznie, jednak efekty tych zmian widać coraz wyraźniej.

2.4.4 Alkoholizm

Istotnym problemem mającym wpływ na występowanie licznych zaburzeń funkcjonowania rodzin Gminy Łochów jest alkoholizm. Powoduje on poważną dezorganizację i demoralizację życia rodzinnego, wynikiem czego jest coraz większa ilość rodzin dysfunkcyjnych, nie spełniających swych podstawowych funkcji wychowawczych i opiekuńczych. W rodzinach dotkniętych alkoholizmem, któregośkolwiek z jej członków, obserwuje się również pogarszającą się sytuację materialną. W konsekwencji osoby z tego gospodarstwa domowego stają się klientami pomocy społecznej, ponieważ konieczne jest udzielanie im wsparcia finansowego.

Bardzo niepokojący jest obserwowany wzrost liczby młodych, samotnych kobiet posiadających małoletnie dzieci uzależnionych od alkoholu. Uzależnienie w takich przypadkach powoduje konieczność nagłego zapewnienia dzieciom opieki w placówkach interwencyjnych czy opiekuńczo-wychowawczych. Niemniej należy podkreślić, iż problem alkoholizmu jest w Polsce problemem ponad klasowym i uniwersalnym w całym społeczeństwie – bez jednoznacznego wskazania na konkretną grupę społeczną.

Tabela 2.13 i wykres 2.14 przedstawia liczbę osób uzależnionych od alkoholu w Gminie Łochów w latach 2017-21 korzystających ze świadczeń pomocy społecznej.

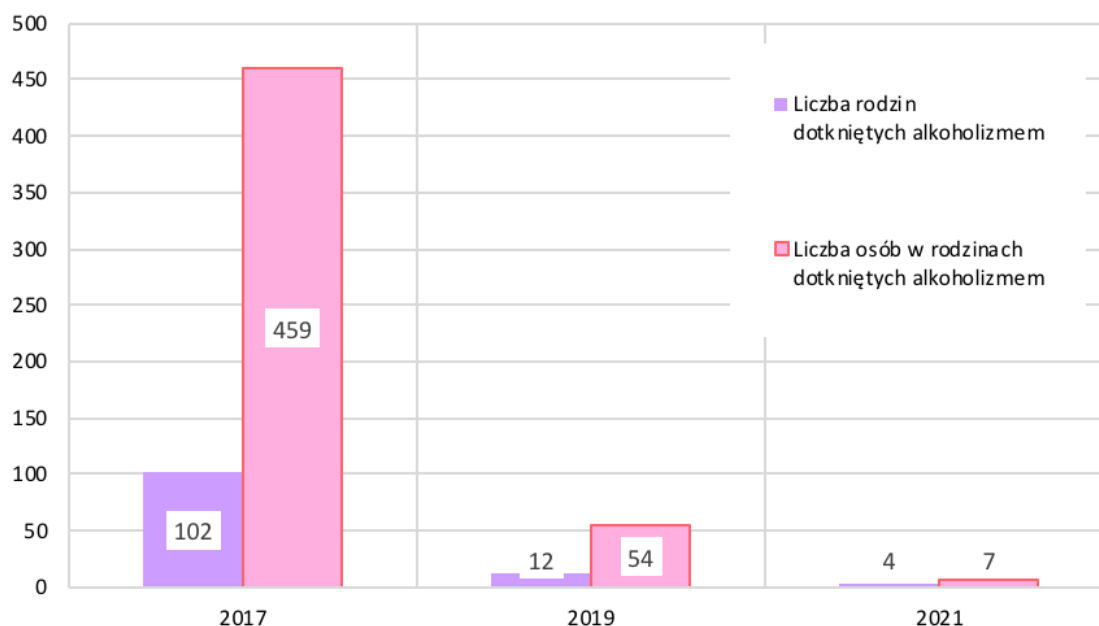
Tabela 2.13

Liczba osób uzależnionych od alkoholu w Gminie Łochów w latach 2017-21

Wyszczególnienie	Lata		
	2017	2019	2021
Liczba rodzin dotkniętych alkoholizmem	102	12	4
Liczba osób w rodzinach dotkniętych alkoholizmem na wsi	87	10	3
Liczba osób w rodzinach dotkniętych alkoholizmem	459	54	7

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Miejsko-Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Łochowie

Wykres 2.14 Liczba osób uzależnionych od alkoholu korzystających z pomocy społecznej w Gminie Łochów w latach 2017-21

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Miejsko-Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Łochowie

Z danych Miejsko-Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Łochowie wynika, iż na terenie Gminy Łochów w latach 2017-21 liczba osób uzależnionych od alkoholu, korzystających ze świadczeń pomocy społecznej miała wyraźnie spadkowy charakter. Wskaźnik ilości korzystających z pomocy społecznej z powodu problemu alkoholizmu wynosił w roku 2017 blisko 6 osób na 1000 mieszkańców. Obecnie ilość osób, których dotyczy problem alkoholizmu – funkcjonujących w statystykach pomocy społecznej - ma poziom zbliżony do błędu statystycznego.

Warto jednak podkreślić, iż to oczywiście nie oznacza rozwiązanie problemu alkoholizmu w Gminie Łochów. Problem z pewnością nadal istnieje, można jedynie postawić pytania jaka jest przyczyna tak gwałtownego, średniookresowego spadku ilości osób korzystających ze wsparcia. Biorąc pod uwagę na istotę problemu alkoholizmu w psychologii społecznej należy stwierdzić należy, iż problem alkoholizmu w Gminie Łochów można uznać za trwale istniejący w społeczeństwie problem społeczny. W obliczu ograniczenia innych problemów społecznych rozwiązanie występowania problemu alkoholizmu w Gminie wydaje się wyzwaniem wartym do uwzględnienia przy konstruowaniu celów *Strategii*.

W ramach zwiększania dostępności pomocy rodzinom i osobom z problemem alkoholowym w Gminie Łochów uruchomiono punkt konsultacyjny, który świadczy bezpłatne poradnictwo i konsultacje oraz terapię indywidualną dla osób będących w różnych sytuacjach kryzysowych. Oferuje wstępną informację i edukację na temat metod, form pomocy, możliwości podjęcia leczenia z uzależnienia, współuzależnienia.

2.4.5 Narkomania

Jednym z podstawowych źródeł danych o skali używania substancji psychoaktywnych są reprezentatywne badania w populacji generalnej, które potwierdzają, że używanie narkotyków jest o wiele mniej rozpowszechnione niż picie napojów alkoholowych. Według danych z badań odsetek osób, które miały kontakt z narkotykami w ciągu ostatniego roku jest 16 razy niższy od odsetka osób mających kontakt z alkoholem.

W całej populacji używanie narkotyków w Polsce określa się na poziomie 5,4%, jednak w grupie wiekowej 15-34 lata – czyli grupie młodych dorosłych – rozpowszechnienie używania narkotyków w 2019 roku było blisko dwukrotnie wyższe niż w całej populacji. Według ostatniego badania Krajowego Biura ds. Przeciwdziałania Narkomanii i Kantar Polska z 2018 roku w populacji generalnej marihuana była najczęściej używanym narkotykiem z odsetkiem 12,1%. W całej populacji ponad dwukrotnie wyższy odsetek odnotowano wśród mężczyzn niż wśród kobiet.

Drugą substancją psychoaktywną używaną w Polsce jest amfetamina. Jest ona o wiele rzadziej używana – do zażywania przyznaje się 1,4% badanych. Kokaina – trzecia substancja psychoaktywna – jej poziom rozpowszechnienia nie jest wysoki, wśród młodych dorosłych odsetek użytkowników wyniósł 0,5%. Wyniki badań wśród osób dorosłych pokazują, że poziom rozpowszechnienia używania narkotyków, w tym najbardziej popularnej marihuany, w Polsce nie jest wysoki. Warto jednocześnie zwrócić uwagę na istotny, choć ostatnio ograniczony problem dopalaczy – czyli substancji psychoaktywnych o trudnym do ustalenia i usystematyzowania składzie – które są używane przez najmłodsze grupy osób korzystających z narkotyków. Ich sprzedaż w obrocie oficjalnym została dość mocno ograniczona na przestrzeni ostatnich 8 lat, niemniej nadal funkcjonują i stanowią poważne zagrożenie, głównie ze względu na bardzo niebezpieczne, ciężko identyfikowalne składniki.

W ostatnich latach obserwuje się znaczny wzrost świadomości i wiedzy na temat narkotyków wśród pedagogów, rodziców, dzieci i młodzieży. Prowadzona jest także edukacja rodziców w zakresie uzależnień oraz współpraca z nauczycielami, kuratorami i asystentami rodzin, którzy zgłaszali się w celu uzyskania wiedzy w zakresie uzależnienia oraz poprawy komunikacji w relacji dziecko – dorośli.

Historycznie po narkotyki sięgała młodzież wywodząca się z rodzin zagrożonych patologią. Obecnie ten problem dotyka środowisk, w których nie obserwuje się uzależnienia od alkoholu, przemocy itp. Poważnym problemem tych rodzin jest jednak chroniczny brak wolnego czasu dla dzieci, zapracowanie rodziców, ich częsta nieobecność w domu, a co za tym idzie brak więzi emocjonalnych z dzieckiem i brak umiejętności wspólnego spędzania czasu oraz pokonywania występujących problemów. Ludzie posiadający pracę w obawie przed jej utratą angażują się w nią często kosztem własnej rodziny, a najczęściej małoletnich dzieci.

Informacje dotyczące ilości osób uzależnionych od narkotyków, korzystających ze świadczeń pomocy społecznej w Gminie Łochów przedstawia tabela 2.14.

Tabela 2.14

Liczba osób uzależnionych od narkotyków w Gminie Łochów w latach 2017-21

Wyszczególnienie	Lata		
	2017	2019	2021
Liczba rodzin dotkniętych narkomanią	0	2	1
Liczba osób w rodzinach dotkniętych narkomanią na wsi	0	0	1
Liczba osób w rodzinach dotkniętych narkomanią	0	2	1

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Miejsko-Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Łochowie

Z danych Miejsko-Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Łochowie wynika, iż na terenie Gminy Łochów w latach 2017-21 liczba osób uzależnionych od narkotyków, korzystających ze świadczeń pomocy społecznej miała sezonowy/cykliczny charakter bez jakiegos wyrażnego trendu. Mimo niedominującego znaczenia problemu w analizowanych danych można uznać, iż problem uzależnienia od narkotyków jest niedoszacowany w statystykach pomocy społecznej. Ponadto niebezpieczeństwo stanowią również dopalacze, a zatem warto rozważyć uwzględnienie problemu narkomanii w części realizacyjnej niniejszej *Strategii*.

2.4.6 Niepełnosprawność i choroby przewlekłe

Definicja osób niepełnosprawnych zawarta w Karcie Praw Osób Niepełnosprawnych mówi: „*Niepełnosprawnymi są osoby, których sprawność fizyczna, psychiczna lub umysłowa trwale lub okresowo utrudnia, ogranicza lub uniemożliwia życie codzienne, naukę, pracę, oraz pełnienie ról społecznych, zgodnie z normami prawnymi i zwyczajowymi*”.

Natomiast ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych /Dz. U. z 2010r. Nr 214, poz.1407 tekst jednolity z pozn. zm./ zawęży powyższą definicję określając: „*Niepełnosprawnymi są osoby, których stan fizyczny, psychiczny lub umysłowy trwale lub okresowo utrudnia, ogranicza bądź uniemożliwia wypełnianie ról społecznych a w szczególności ogranicza zdolności do wykonywania pracy zawodowej, jeśli uzyskały orzeczenie*”

Biorąc pod uwagę powyżej przytoczone definicje niepełnosprawność przedstawia się jako zjawisko niejednorodne, które obejmuje wiele ograniczeń funkcjonalnych, może być fizyczna, intelektualna lub polegać na dysfunkcji zmysłów. Wynikać ona może z choroby somatycznej lub choroby umysłowej. Wymienione zaburzenia, sytuacje mogą mieć charakter stały lub przejściowy. Niepełnosprawność dotyczy osób w każdym wieku. Dla lepszego określenia potrzeb osób niepełnosprawnych przyjmujemy podział na siedem głównych grup:

- ✓ osoby niewidome i słabo widzące,
- ✓ osoby głuche i niedosłyszające,
- ✓ osoby niepełnosprawne intelektualnie,
- ✓ osoby chore psychicznie,
- ✓ osoby niepełnosprawne ruchowo,
- ✓ osoby starsze, niepełnosprawne z ogólnego stanu zdrowia,
- ✓ ze względu na poszczególne rodzaje schorzeń (np. układu krążenia,
- ✓ cukrzyca, hemofilia, choroby nowotworowe).

Indywidualny model niepełnosprawności określa problemy jakie napotykają osoby niepełnosprawne jako konsekwencje swojej choroby. Praca socjalna z osobą niepełnosprawną ma na celu zmotywowanie tej osoby do podejmowania wysiłków w celu jej usprawnienia. Społeczny model niepełnosprawności – są to ograniczenia, które stwarza środowisko poprzez bariery w funkcjonowaniu rodziny z osobą niepełnosprawną. Istniejące bariery są podłożem marginalizacji – wykluczenia społecznego osób niepełnosprawnych.

Czynnikami warunkującymi niepełnosprawność na poziomie społecznym są: sytuacja rodzinna i relacje w rodzinie, materialne warunki życia rodziny, kontakty społeczne i udział w życiu społecznym członków rodziny, postawy społeczne wobec osób niepełnosprawnych, rola i dostępność instytucji i organizacji powołanych do wspomagania osób niepełnosprawnych, sytuacja prawna i gwarancje prawne osób niepełnosprawnych, relacje osób niepełnosprawnych z instytucjami, makrospołeczne czynniki ekonomiczne odpowiedzialne za rozmiar pomocy społecznej na rzecz osób niepełnosprawnych.

Z dniem 1 września 1997 roku wprowadzona została reforma orzecznictwa w wyniku której powstały dwa systemy orzecznictwa ustalające:

- A. Niezdolność do pracy, która stanowi podstawę do wydania decyzji o przyznaniu świadczenia rentowego
- B. Stopień niepełnosprawności jako podstawę do korzystania z wielu form rehabilitacji zawodowej i społecznej, systemu pomocy społecznej oraz ulg i uprawnień zagwarantowanych osobom niepełnosprawnym w przepisach prawa.

Od 1 stycznia 2002 roku prawo do zasiłku pielęgnacyjnego, ulgi oraz inne uprawnienia zagwarantowane osobom niepełnosprawnym w przepisach prawa dla dzieci mogą być przyznane wyłącznie na podstawie orzeczenia o niepełnosprawności, wydanego według kryteriów stosowanych dla tych orzeczeń w ustawie o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych. Dziecko - osoba przed ukończeniem 16 roku życia jest niepełnosprawna, jeżeli posiada orzeczenie o zaliczeniu do osób niepełnosprawnych wydane przez Powiatowy Zespół ds. Orzekania o Niepełnosprawności.

System określający orzekanie o niepełnosprawności i stopniu niepełnosprawności do celów pozarentowych regulują następujące akty prawne:

- ✓ Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. Nr 123, poz. 776 z późn. zm. ostatnia nowelizacja Dz.U. z 2003 r.; Nr 7 poz. 79)
- ✓ Rozporządzenie Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 15 lipca 2003 roku w sprawie orzekania o niepełnosprawności i stopniu niepełnosprawności (Dz. U. nr 139, poz. 1328)
- ✓ Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 1 lutego 2002 roku w sprawie kryteriów oceny niepełnosprawności u osób w wieku do 16 roku życia (Dz. U. Nr 17 poz. 162)

Tabela 2.15 oraz wykres 2.15 prezentuje dane statystyczne Miejsko-Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Łochowie, opisujące liczbę osób niepełnosprawnych objętych wsparciem, w Gminie Łochów w latach 2017-21.

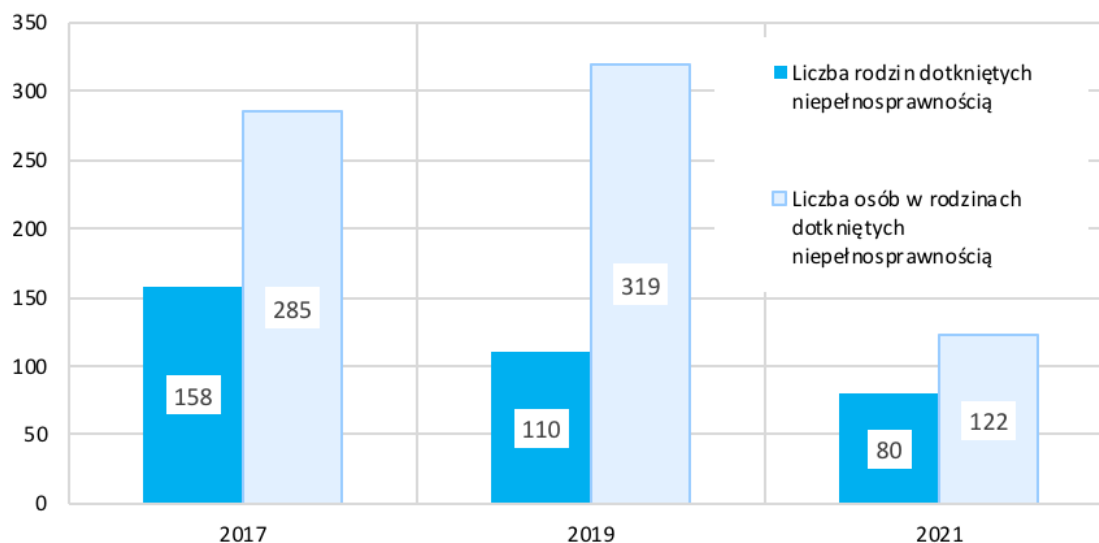
Tabela 2.15

**Liczba osób niepełnosprawnych w Gminie Łochów w latach 2017-21
korzystających ze świadczeń pomocy społecznej**

Wyszczególnienie	Lata		
	2017	2019	2021
Liczba rodzin dotkniętych niepełnosprawnością	158	110	80
Liczba rodzin dotkniętych niepełnosprawnością na wsi	91	83	54
Liczba osób w rodzinach dotkniętych niepełnosprawnością	285	319	122

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych
Miejsko-Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Łochowie

Wykres 2.15 Liczba osób niepełnosprawnych w Gminie Łochów w latach 2017-21 korzystających ze świadczeń pomocy społecznej

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Miejsko-Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Łochowie

W analizowanym okresie liczba osób niepełnosprawnych objętych pomocą społeczną w Gminie Łochów spadła w porównaniu do roku 2017 i spadek ten był proporcjonalnie znaczący. Przeciętnie w Gminie Łochów ponad 4 osób na 1000 mieszkańców korzysta ze świadczeń pomocy społecznej ze względu na niepełnosprawność.

Spadek ilości osób niepełnosprawnych korzystających ze świadczeń pomocy społecznej na przestrzeni poprzedniego okresu programowania jest efektem realizacji dużej ilości działań projektów współfinansowanych przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społeczne, skierowanej do tej grupy docelowej. W Powiecie Węgrowskim realizacji działań podejmowanych przez Powiatowy Urząd Pracy w ramach *Programu Operacyjnego – Wiedza Edukacja Rozwój* (m.in. w ramach priorytetu I) oraz przez Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie między w ramach *Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego 2014-2020* (m.in. w ramach priorytetu IX) spowodowała że osoby niepełnosprawne posiadają wyższe kwalifikacje, dostosowane do potrzeb rynku pracy, częściej znajdują pracę, stają się samodzielne i zintegrowane społecznie, a co za tym idzie rzadziej korzystają z tradycyjnych form wsparcia. Zmienił się też istotnie stosunek do osób niepełnosprawnych, którzy przestali być traktowani jako skazani na przebywanie w czterech ścianach, zniknęło wiele barier uniemożliwiających im normalne funkcjonowanie. W liczbach bezwzględnych ilość osób posiadających orzeczenie o niepełnosprawności nie zmniejszyła się o 1/3, jednak podejmowane działania powodują, że ilość osób niepełnosprawnych korzystających ze świadczeń pomocy społecznej spada a rośnie ilość niepełnosprawnych samodzielnie funkcjonujących na rynku pracy i w otoczeniu społecznym.

W Powiatowym Urzędzie Pracy w Węgrowie w dniu 31 grudnia 2021 roku zarejestrowanych było 82 osoby niepełnosprawne w tym 31 kobiet. Dane dotyczące dynamiki ilości osób niepełnosprawnych zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy w Węgrowie w latach 2016 – 2021 zawiera tabela 2.16 wykres 2.16.

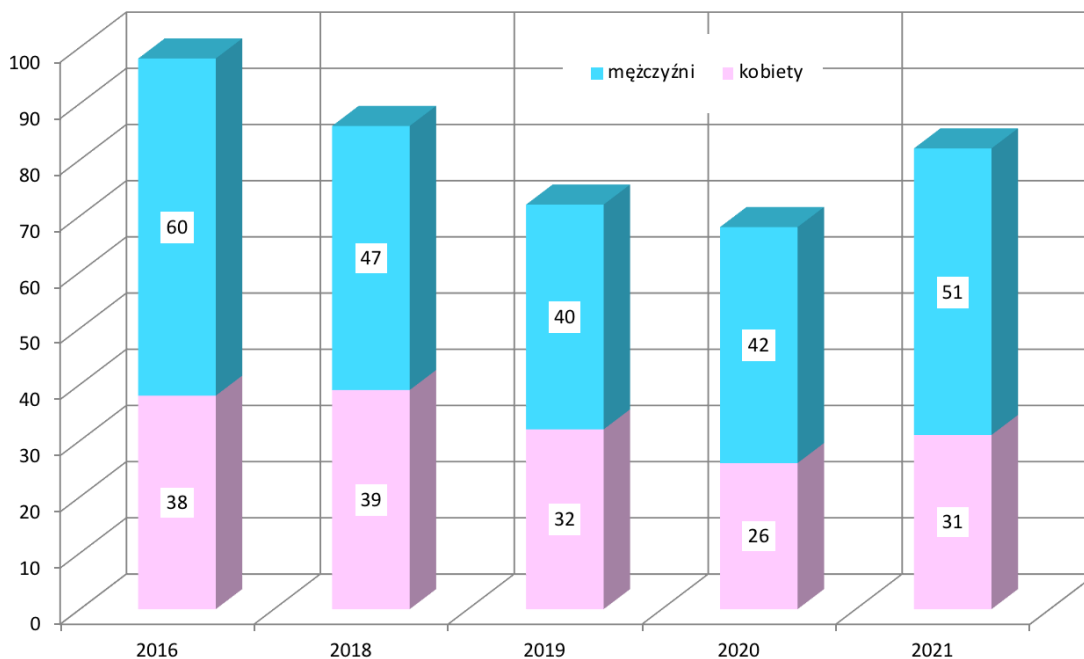
Tabela 2.16

Dynamika bezrobocia osób niepełnosprawnych w Powiecie Węgrowskim w latach 2016-2021 (stan na ostatni dzień roku)

Rok	Niepełnosprawni zarejestrowani jako bezrobotni	w tym kobiety
2016	98	38
2018	86	39
2019	72	32
2020	68	26
2021	82	31

Źródło: Opracowanie na podstawie danych Powiatowego Urzędu Pracy w Węgrowie

Wykres 2.16 Dynamika bezrobocia osób niepełnosprawnych w Powiecie Węgrowskim w latach 2016-2021 (stan na ostatni dzień roku)

Źródło: Opracowanie na podstawie danych Powiatowego Urzędu Pracy w Węgrowie

W dynamice ilości osób niepełnosprawnych zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy w Węgrowie jako osoby bezrobotne, zaobserwowano systematyczną tendencję spadkową na przestrzeni całego poprzedniego okresu programowania – kiedy ilość bezrobotnych niepełnosprawnych spadła o blisko 1/3. Trudno wskazać jednoznaczne przyczyny takiej sytuacji – z pewnością jedną z niebagatelnych jest realizacja działań podejmowanych przez Powiatowy Urząd Pracy w ramach *Programu Operacyjnego – Wiedza Edukacja Rozwój* (m.in. w ramach priorytetu I) oraz przez Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie między w ramach *Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego 2014-2020* (m.in. w ramach priorytetu IX), która powoduje że osoby niepełnosprawne posiadają wyższe kwalifikacje, dostosowane do potrzeb rynku pracy, częściej znajdują pracę, stają się samodzielne i zintegrowane społecznie.

Warto jednocześnie zauważyć, iż rok 2021 był pierwszym rokiem, w który odwrócił się trend spadkowy – najprawdopodobniej przyczyną takiego stanu rzeczy była pandemia COVID-19 – która ze względu na dystans społeczny, zmianę procedur i zmianę dostępności funkcjonowania administracji publicznej i ubezpieczeń społecznych, znalazło swoje odzwierciedlenie w statystykach z opóźnieniem. Podejrzewać należy, iż zmiana i niekorzystne procesy rozpoczęły się już w roku 2020. Kluczowym dla sytuacji społecznej osób z niepełnosprawnością w Powiecie Węgrowskim i Gminie Łochów będzie rok 2022 i następne, dynamika procesów gospodarczych w tym okresie oraz dostępność funduszy i realizacja projektów w zakresie reintegracji społecznej z nowej perspektywy budżetowej Unii Europejskiej na lata 2021-2027. Wyzwaniem jest powrót do trendu spadkowego oraz intensyfikacja procesów aktywizacji społecznej, zawodowej i edukacyjnej osób z niepełnosprawnością.

Podsumowując – warto podkreślić, iż nie istnieją kompletne i usystematyzowane statystyki dotyczące niepełnosprawności. Gmina Łochów jest w posiadaniu jedynie wycinkowych danych pomocy społecznej, Powiatowego Zespołu ds. Orzekania o Niepełnosprawności, statystyki publicznej oraz spisów powszechnych. Już sama kwestia wielotorowości orzecznictwa powoduje, że trudno w sposób jednoznaczny określić faktyczną liczbę osób z niepełnosprawnością będących mieszkańcami gminy – jak to jest np. w odniesieniu do osób bezrobotnych. Na podstawie posiadanych danych można jedynie oszacować tę ilość. Tabela 2.17 i wykres 2.7 prezentują dane na ten temat.

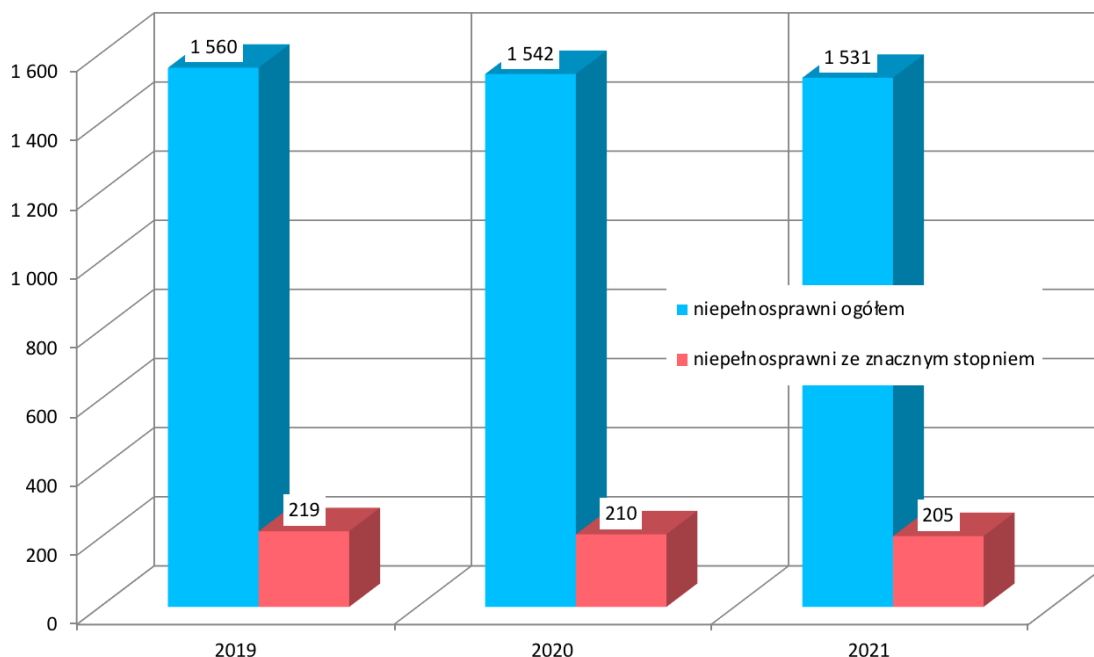
Tabela 2.17

Liczba osób niepełnosprawnych w Gminie Łochów w latach 2019-21 – ekstrapolacja

Rok	Osoby z orzeczeniem o niepełnosprawności	Niepełnosprawni z orzeczeniem o znacznym stopniu	Dzieci z orzeczeniem o niepełnosprawności
2019	1 560	219	28
2020	1 542	210	27
2021	1 531	205	26

Źródło: Opracowanie na podstawie danych Powiatowego Urzędu Pracy w Węgrowie, Miejsko-Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Łochowie, Urząd Statystyczny w Warszawie i Powiatowego Zespołu ds. Orzekania o Niepełnosprawności w Węgrowie

Wykres 2.17 Liczba osób niepełnosprawnych w Gminie Łochów w latach 2019-21 – ekstrapolacja

Źródło: Opracowanie na podstawie danych Powiatowego Urzędu Pracy w Węgrowie, Miejsko-Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Łochowie, Urząd Statystyczny w Warszawie i Powiatowego Zespołu ds. Orzekania o Niepełnosprawności w Węgrowie

Ilość osób z niepełnosprawnościami będących mieszkańcami Gminy Łochów w ostatnich latach nie wykazywała istotnych zmian i charakteryzowała się nieznaczną tendencją spadkową. Można wiązać spadek ilości osób z niepełnosprawnością w latach 2019-2021 z pandemią COVID-19 – ponieważ wiele typów niepełnosprawności stanowi czynnik ryzyka i zwiększa prawdopodobieństwo ciężkiego przebiegu choroby. W konsekwencji pandemia mogła spowodować zwiększenie śmiertelności w tej grupie – podobnie jak w przypadku osób w podeszłym wieku.

Ostatnim – choć absolutnie nie do zbagatelizowania - zidentyfikowanym problemem społecznym występującym w Gminie Łochów, są długotrwałe i ciężkie choroby, które w poprzednim okresie programowania stanowiły częsty powód korzystania z pomocy społecznej. Obecnie ze wsparcia z powodu długotrwałej lub ciężkiej choroby korzysta ponad 4 osoby na 1000 mieszkańców Gminy, co przy dynamicznie starzejącym się społeczeństwie i złej sytuacji demograficznej powinno stać się elementem programowanej polityki społecznej Gminy Łochów w latach 2022-28.

Tabela 2.18 oraz wykres 2.18 prezentuje dane statystyczne Miejsko-Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Łochowie, opisujące liczbę osób objętych wsparciem ze względu na długotrwałą lub ciężką chorobę, w latach 2017-21.

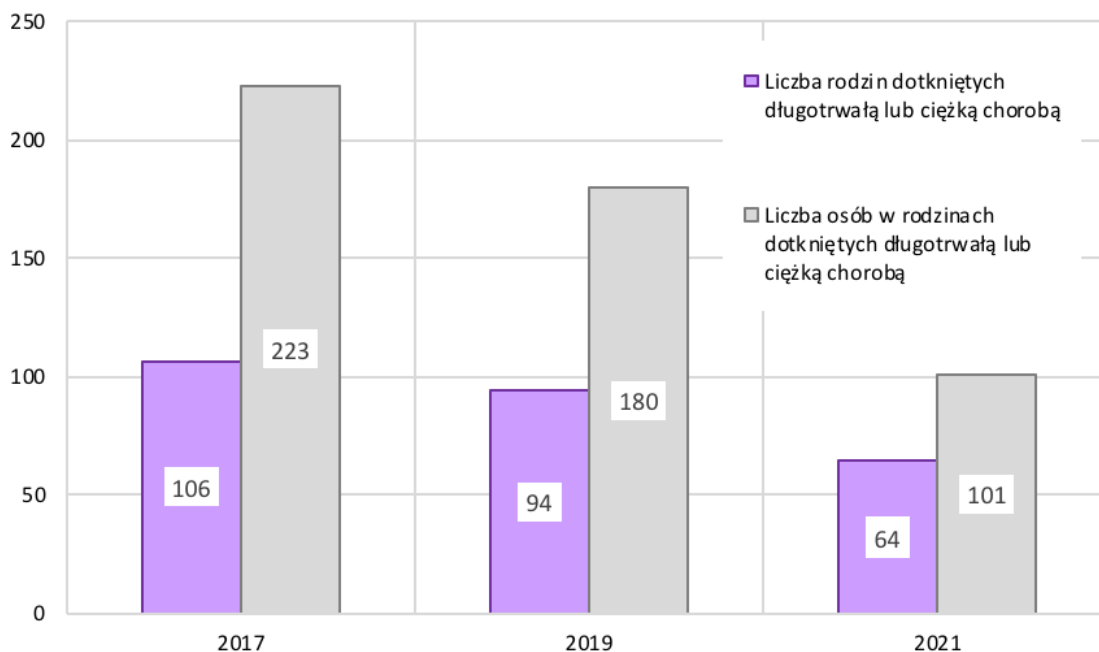
Tabela 2.18

Liczba osób w Gminie Łochów korzystających ze świadczeń pomocy społecznej ze względu na długotrwałą lub ciężką chorobę w latach 2017-21

Wyszczególnienie	Lata		
	2017	2019	2021
Liczba rodzin dotkniętych długotrwałą lub ciężką chorobą	106	94	64
Liczba rodzin dotkniętych długotrwałą lub ciężką chorobą na wsi	75	63	45
Liczba osób w rodzinach dotkniętych długotrwałą lub ciężką chorobą	223	180	101

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Miejsko-Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Łochowie

Wykres 2.18 Liczba osób w Gminie Łochów korzystających ze świadczeń pomocy społecznej ze względu na długotrwałą lub ciężką chorobę w latach 2017-21

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Miejsko-Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Łochowie

Ilość osób w Gminie Łochów korzystających ze świadczeń pomocy społecznej ze względu na długotrwałą lub ciężką chorobę stopniowo spadała na przestrzeni poprzedniego okresu programowania. W Gminie problem dotyka blisko 4 osoby na 1000 mieszkańców.

Demograficzne starzenie się ludności Europy i niektórych wysoko rozwiniętych krajów świata – w tym społeczeństwa polskiego – jest procesem o charakterze globalnym. Prognozuje się, iż w perspektywie najbliższych dziesięcioleci tendencja ta jeszcze się nasili, doprowadzając do istotnych przeobrażeń w proporcjach pomiędzy osobami starszymi i młodymi. Jak wynika z analizowanych danych poprzedniego okresu programowania wskaźnik obciążenia demograficznego (ilość osób w wieku przedprodukcyjnym i poprodukcyjnym na każde 1000 osób w wieku produkcyjnym) w Gminie Łochów wynosił w badanym okresie wzrósł znacznie z 624 do 675. Umowna granica określająca stopień starzenia się społeczeństwa to 15% osób powyżej 60 roku życia. W Gminie Łochów na koniec roku 2020 wskaźnik ten wyniósł 23,5% i wzrósł drastycznie w stosunku do roku 2012 o 4,5 procent. Ta sytuacja z pewnością niekorzystnie zaprocentuje trudnościami zabezpieczenia emerytalnego i podstawowej opieki zdrowotnej, ponieważ w wiek emerytalny w kolejnym okresie programowania zaczną wkraczać roczniki wyżu demograficznego lat siedemdziesiątych. Stabilizacja liczby ludności w wieku przedprodukcyjnym i spadek liczby osób w wieku produkcyjnym spowoduje w najbliższej przyszłości również wiele problemów na rynku pracy.

Zmiany zachodzące w strukturze wieku oznaczają, że systematycznie będzie spadać liczba młodych osób w wieku reprodukcyjnym, wzrośnie natomiast liczba osób starszych wymagających wsparcia i opieki. Zwiększającym się w wyniku tych procesów potrzebom będą towarzyszyć coraz skromniejsze zasoby demograficzne służące do ich zaspokajania. Jak podkreślają demografowie, Polska należy do krajów, w których ta zmiana będzie szczególnie dotkliwa, gdyż zgodnie z prognozami w 2060 roku stanie się jednym z najstarszych społeczeństw w Unii Europejskiej.

W kontekście pogarszającej się sytuacji demograficznej Gminy Łochów, intensywnego starzenia się populacji problem długotrwałych i ciężkich chorób a także starości – co pozostaje ze sobą w ścisłej korelacji – powinien stanowić jeden z kluczowych obszarów wsparcia w ramach działań niniejszej strategii.

2.5. Podsumowanie części diagnostycznej

Przeprowadzona diagnoza aktualnej sytuacji społecznej Gminy Łochów oparta jest przede wszystkim na analizie udostępnionych danych zastanych. Opracowanie uwzględnia kluczowe obszary życia społecznego m.in. demografię, rynek pracy, pomoc społeczną, zdrowie publiczne oraz problemy społeczne w Gminie. W świetle diagnozy aktualnej sytuacji społecznej, w toku dalszych prac zmierzających do stworzenia *Gminnej Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Łochów 2022-2028*,

rekomenduje się zwrócenie szczególnej uwagi na następujące kwestie, które będą stanowiły wyzwania następnego okresu programowania:

- Obecny okres programowania jest pierwszym w Gminie Łochów, kiedy odnotowuje się ujemny przyrost naturalny. W 2020 roku współczynnik przyrostu naturalnego wyniósł -1,23 na 1 000 mieszkańców. Przyrost naturalny w regionie Mazowska osiąga wyższe wartości, co świadczy o głębokiej depresji urodzeniowej w Gminie.
- Prognozuje się, iż populacja Gminy Łochów w roku 2030 wyniesie 17 640 mieszkańców. Według prognoz Głównego Urzędu Statystycznego w kolejnych latach przewidywane jest dalsze zmniejszanie się liczby ludności Gminy, które może następować w tempie szybszym, niż dotychczas.
- W szybkim tempie rośnie odsetek osób w wieku poprodukcyjnym – w 2020 roku ludność w tym wieku stanowiła już aż 23,5% ogółu ludności (od 2016 roku zanotowano wzrost o 4,5 punktów procentowych).
- Wraz z dynamicznym przyrostem liczby osób w wieku poprodukcyjnym zmniejsza się liczba osób w wieku produkcyjnym – w 2020 roku osoby w tym wieku stanowiły 59,7% ogółu (spadek o niespełna 2 punkty procentowe w porównaniu do roku 2016).
- Dynamiczny wzrost wskaźnika obciążenia demograficznego (ilość osób w wieku przedprodukcyjnym i poprodukcyjnym na każde 1 000 osób w wieku produkcyjnym). W Gminie Łochów wskaźnik ten w badanym okresie wzrósł znacznie z 624 do 675 osób. Na przestrzeni poprzedniego okresu programowania zanotowano wzrost tego wskaźnika wynoszący 51 osób (przyrost o 8%). W 2020 roku na każde 1 000 osób w wieku produkcyjnym przypadało 301 osób w wieku przedprodukcyjnym oraz aż 292 osoby w wieku poprodukcyjnym, co oznacza, że Gmina Łochów będzie dysponował niższymi zasobami ludzkimi na pracy, ze względu na dużą liczbę osób, które opuściły już, lub opuszczają niebawem rynek pracy.
- Stopa bezrobocia rejestrowanego w Gminie Łochów, Powiecie Węgrowskim, Województwie Mazowieckim, jak i globalnie w Polsce w poprzednim okresie programowania stale obniżała się. Zmiana trendu spadkowego nastąpiła w 2020 roku na skutek pandemii COVID-19, której konsekwencją były istotne zmiany na rynku pracy będące skutkiem długotrwałych lock-down. Na koniec 2020 roku ilość osób zarejestrowanych jako bezrobotne w Gminie Łochów osiągnęła 577 osób, w tym 282 kobiety tj. 48,9%. W roku 2021 ilość bezrobotnych ponownie zaczęła spadać, była jednak ciągle wyższa niż w najbardziej optymistycznym roku 2019.
- Najszybciej w rejestrach bezrobotnych przybywa kobiet należących do przedziałów wiekowych 18-24 lata oraz 25-34 lata, ma to związek ze zwiększeniem ilości kobiet, które nie wracają do pracy po urodzeniu dziecka.

- W zakresie rozwoju społeczeństwa obywatelskiego w poprzednim okresie programowania – z jednej strony odnotowano aktywność istniejących organizacji pozarządowych funkcjonujących na terenie Gminy Łochów. Jednocześnie jednak niepokojącym zjawiskiem jest obserwowany proces ich *starzenia się* i poważny deficyt nowych inicjatyw, włączania się w działania nowych osób i ludzi młodych.
- Odnotowano spadek osób korzystających ze wsparcia ośrodków pomocy społecznej ze względu na problem ubóstwa. Na przestrzeni poprzedniego okresu programowania liczba takich osób spadła o blisko sześciokrotnie. Natomiast tendencję sezonową z okresowymi korektami miała ilość osób dotkniętych problemem bezdomności.
- W analizowanym okresie liczba rodzin osób niepełnosprawnych objętych wsparciem Miejsko-Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Łochowie spadła w porównaniu do roku 2017 blisko o połowę.
- Prognozy wskazujące na dynamiczny wzrost odsetka osób starszych w populacji Gminy Łochów przy zmniejszaniu się rodzinnych zasobów opiekuńczych wymaga strategii w zakresie rozwijania usług opiekuńczych w miejscu zamieszkania, w tym miejsc opieki dziennej dla seniorów, przy udziale usługodawców również spoza sektora publicznego.
- Z danych Miejsko-Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Łochowie wynika, iż na terenie Gminy w poprzednim okresie programowania liczba osób uzależnionych od alkoholu, korzystających ze świadczeń pomocy społecznej spadła dwudziestokrotnie.
- Pogarszająca się struktura demograficzna, ujemny przyrost naturalny oraz deficyty w poszczególnych zawodach na rynku pracy w Gminie Łochów determinują konieczność prowadzenia długofalowej polityki migracyjnej która pozwoli na uniknięcie problemów demograficznych a przede wszystkim wyhamowania rozwoju gospodarczego.
- Efektem niekorzystnej sytuacji epidemicznej i związanych z nią obostrzeń (braku kontaktów międzyludzkich, odosobnienia, pojawiających się obaw dotyczących stanu zdrowia) może być pojawianie się lub nasilenie chorób o podłożu psychicznym, przemocy w rodzinie czy uzależnień.
- Słabą stroną w sytuacji społecznej Gminy Łochów jest funkcjonowanie rynku pracy osób niepełnosprawnych oraz usług aktywizacji zawodowej. Istotnym problemem jest brak na terenie Gminy Zakładu Aktywności Zawodowej i Środowiskowego Domu Samopomocy typu A dla osób z niepełnosprawnością psychiczną. Brakuje ofert pracy dla niepełnosprawnych i asystentów osób niepełnosprawnych na rynku pracy, rehabilitacja zawodowa niepełnosprawnych finansowana ze środków PFRON wymaga zintensyfikowania.

- Efektem niekorzystnej sytuacji epidemicznej i związanych z nią obostrzeń (braku kontaktów międzyludzkich, odosobnienie) jest ukryty problem hejtu oraz korzystania z używek i narkotyków dzieci i młodzieży, który jest w znacznym stopniu pozbawiony monitorowania.

2.6 Identyfikacja problemów

Rysunek 2.1 prezentuje grupy osób zagrożonych społecznie i zawodowo, zamieszkujące na terenie Gminy Łochów, które zostaną objęte działaniami strategii, a których problemy stanowią podstawę do konstruowania celów strategicznych i operacyjnych.

Rysunek 2.1

Grupy osób zagrożonych społecznie i zawodowo objęte działaniami strategii

Źródło: Opracowanie własne

Syntetyczne zestawienie problemów już istniejących oraz zagrożeń, które oddziałując z zewnątrz mogą istniejące problemy pogłębić i być przyczyną nowych, które będą przedmiotem rozwiązań części realizacyjnej strategii, dotyczących poszczególnych grup zagrożonych wykluczeniem społecznym i zawodowym zidentyfikowanych w Gminie Łochów prezentują tablice 2.1 – 2.3.

Tablica 2.1

Osoby dotknięte sprzężonymi problemami społecznymi

Problemy	Zagrożenia
Ograniczone zasoby finansowe Gminy na rozwiązywanie problemów społecznych.	Niestabilność gospodarcza w kraju po okresie pandemii, przyczynia się do zwiększenia liczby osób bezrobotnych, ubogich i zmarginalizowanych.
Rozluźnienie więzi rodzinnych.	Pogłębiające się podziały społeczne.
Brak dialogu i niewłaściwe relacje pomiędzy członkami rodzin.	Niszczenie autorytetów, wartości moralnych i zasad.
Wzrost rodzin dotkniętych przemocą i negatywne skutki przemocy domowej dla wszystkich członków rodziny	Warunki zniechęcające do zakładania rodziny i wzrost ilości rozwodów.
Niedostosowane wykształcenia i kwalifikacji osób bezrobotnych do potrzeb rynku pracy.	Występowanie zagrożeń mających wpływ na prawidłowe funkcjonowanie rodziny tj. uzależnień, rozpadu więzi rodzinnych, zmniejszającej się ilości czasu wolnego, przemoc w rodzinie.
Istnienie negatywnych skutków bezrobocia: zjawiska zubożenia społeczeństwa i zaburzeń funkcjonowania rodziny.	Przyzwolenie i promowanie zachowań aspołecznych.
Niska samoocena osób zagrożonych wykluczeniem społecznym.	Niewystarczające zrozumienie narastających problemów w rodzinie.
Niska świadomość istniejącego problemu, nieświadomość nałogu.	Niedostateczne wsparcie społeczności lokalnej dla osób dotkniętych kryzysem, w szczególności przemocą w rodzinie czy molestowaniem seksualnym.
Negatywne konsekwencje wynikające z uzależnień dla rodziny.	Zbyt niska determinacja w ściganiu i karaniu sprawców przemocy i molestowania seksualnego w rodzinie.
Brak jednolitej bazy danych i statystyk na temat osób uzależnionych w tym według typów uzależnień.	Generowanie ubóstwa.
Niedostateczna profesjonalna służba zdrowia dzieci i młodzieży – szczególnie w zakresie problemów psychicznych.	

Brak monitorowania problemów społecznych dzieci i młodzieży.	Frustracja, apatia oraz spadek poziomu samoakceptacji w wyniku pandemii COVID-19 Duża dostępność i łatwość zakupu środków uzależniających. Społeczności lokalne nie włączają się w działania pomocowe na rzecz osób dotkniętych uzależnieniami. Niedostateczna infrastruktura, w której zapewnione byłoby wsparcie dla ofiar przemocy i ich rodzin.
--	---

Źródło: Opracowanie analityczne, na podstawie diagnozy społecznej

Tablica 2.2

Sytuacja demograficzna i deficyty rynku pracy

Problemy	Zagrożenia
Wycofywanie się osób bezrobotnych z życia społecznego, zmiany w osobowościach. Bierność osób bezrobotnych. Występowanie zjawiska dziedziczenia bezrobocia i ubóstwa tzw. kumulacja bezrobocia w rodzinie. Niskie wykształcenie i kwalifikacje osób bezrobotnych. Niedostosowane wykształcenia i kwalifikacji osób bezrobotnych do potrzeb rynku pracy. Istnienie negatywnych skutków bezrobocia: zjawiska zubożenia społeczeństwa i zaburzeń funkcjonowania rodziny. Duży odsetek osób zatrudnianych na umowach cywilnoprawnych Długotrwałe bezrobocie Bezrobotni 50+	Narastające deficyty osób w wieku produkcyjnym Kryzys gospodarczy w kraju wywołany pandemią COVID-19, przyczyniający się do zwiększenia liczby osób bezrobotnych. Niedostateczny system motywacyjny pracodawców do tworzenia nowych miejsc pracy w tym dla osób niepełnosprawnych. Wysokie koszty zatrudnienia pracownika. Poważne utrudnienie zasad prowadzenia własnej działalności gospodarczej wynikający z systemu gospodarczego kraju. Częste zmiany przepisów prawnych i ich niespójność. Występowanie zjawiska nielegalnego zatrudnienia tzw. szarej strefy. Degradacja pozycji społeczno-zawodowej połączona z dezaktualizacją kwalifikacji zawodowych.

Źródło: Opracowanie analityczne, na podstawie diagnozy społecznej

Tablica 2.3

Osoby starsze, niepełnosprawne i przewlekle chore

Problemy	Zagrożenia
Niedostateczny poziom zaangażowania, bierność środowiska osób niepełnosprawnych i ich najbliższego otoczenia. Niski poziom wykształcenia, aktywności i kwalifikacji zawodowych osób niepełnosprawnych Systematyczny wzrost liczby osób z niepełnosprawnościami i starszych w społeczności Gminy. Niedostateczny dostęp do rehabilitacji zdrowotnej, specjalistycznych usług medycznych i opiekuńczo-leczniczych nad osobami niepełnosprawnymi i długotrwale chorymi. Brak systemu wczesnej diagnozy i rehabilitacji dzieci urodzonych z różnymi wadami rozwojowymi – w szczególności z problemami psychicznymi. Rosnące potrzeby ilości usług opiekuńczych dla osób starszych w związku ze starzeniem się społeczeństwa w tym miejsc w domach pomocy społecznej i domach dziennego pobytu. Niedostateczna dostępność osób niepełnosprawnych do edukacji, w tym osób młodych. Brak Zakładu Aktywności Zawodowej i Środowiskowego Domu Samopomocy oraz Centrum Usług Społecznych na terenie Gminy.	Postrzeganie osób starszych przez pryzmat, gorszego stanu zdrowia, zobowiązań opiekuńczych oraz niedostateczną dostępnością do usług medycznych. Niedostateczny przyrost liczby miejsc pracy dla osób niepełnosprawnych. Wzrost zapotrzebowania finansowego na rehabilitację społeczną i zawodową osób niepełnosprawnych. Niespójność przepisów prawnych. Istnienie barier architektonicznych w budynkach użyteczności publicznej utrudniających pełny udział osób niepełnosprawnych w życiu społecznym i zawodowym Obawa pracodawców przed zatrudnianiem osób niepełnosprawnych wynikająca z uwarunkowań formalnoprawnych Obawa osób niepełnosprawnych przed utratą świadczeń w związku z podjęciem zatrudnienia. Funkcjonujący nadal wśród pracodawców stereotyp konsekwencji zatrudniania osób niepełnosprawnych. Samoizolacja osób niepełnosprawnych Pogłębianie się niepełnosprawności dzieci w konsekwencji braku pomocy na etapie wczesnego wspomagania rozwoju

Źródło: Opracowanie analityczne, na podstawie diagnozy społecznej

Rozdział 3. CELE STRATEGICZNE I OPERACYJNE

3.1. Hierarchia celów i uzasadnienie wyboru celów strategicznych

Cele strategiczne określają stany, których osiągnięcie w poszczególnych sferach funkcjonowania Gminy Łochów społeczność lokalna uznaje za pożądane. Definiują one wizję rozwoju w horyzoncie czasowym roku 2028. Na podstawie przeprowadzonych konsultacji określono w *Gminnej Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Łochów 2022-2028* trzy cele strategiczne.

Cele operacyjne konkretyzują wizję sformułowane w poszczególnych *celach strategicznych* Gminy Łochów w kontekście zidentyfikowanych głównych problemów dotyczących osób dotkniętych sprzężonymi problemami społecznymi, osób starszych, niepełnosprawnych i przewlekle chorych oraz sytuacji demograficznej i deficytów rynku pracy. Dla realizacji *celów strategicznych* określono 24 wynikające z nich *cele operacyjne*. Dla każdego *celu strategicznego* rozwiązywania problemów społecznych Gminy Łochów dokonano uzasadnienie wyboru.

Sformułowane w procesie społeczno-eksperckim *cele strategiczne* i *operacyjne* zostały zaprezentowane w tablicach 3.1, 3.2 oraz 3.3.

3.1.1. Cel strategiczny 1 *Polityka społeczna służąca aktywizacji i integracji osób dotkniętych sprzężonymi problemami społecznymi*

Istotnym czynnikiem wpływającym na skuteczne rozwiązywanie problemów społecznych jest infrastruktura pomocy społecznej. Wzrost powszechności dostępu do świadczeń pomocy społecznej wraz z rosnącą jakością usług są niezbędnymi elementami rozwoju społeczno-gospodarczego Gminy i decydują w dużej mierze o poczuciu bezpieczeństwa społecznego. Innym istotnym uzupełnieniem działań ukierunkowanych na rozwiązywanie problemów społecznych jest rozwijanie na terenie Gminy Łochów różnych rodzajów miejsc poradni leczenia uzależnień, związanych z rozwojem alternatywnych form w ramach deinstytucjonalizacji tj.: usługi sąsiedzkie, ośrodki dzienne dla osób starszych, środowiskowy dom samopomocy typu A, mieszkania chronione oraz wsparcia dotyczącego usług medycznych i zwiększenie dostępu do opieki medycznej poprzez stworzenie Dziennego Domu Opieki Medycznej – wszystkie skupione w ramach stworzonego Centrum Usług Społecznych.

Tablica 3.1

KARTA CELU STRATEGICZNEGO 1
Polityka społeczna służąca aktywizacji i integracji
osób dotkniętych sprzężonymi problemami społecznymi

Cel strategiczny 1	Cele operacyjne
POLITYKA SPOŁECZNA SŁUŻĄCA AKTYWIZACJI I INTEGRACJI OSÓB DOTKNIĘTYCH SPRZĘŻONYMI PROBLEMAMI SPOŁECZNYMI	1.1 Funkcjonujące Centrum Usług Społecznych Gminy Łochów i wdrożona deinstytucjonalizacja usług społecznych
	1.2 Poprawa sytuacji rodzin dotkniętych kryzysem i dysfunkcjami, poprzez program osłonowy oraz przeciwdziałanie przemocy w rodzinie
	1.3 Wysoka dostępność usług pomocy społecznej odpowiadających zapotrzebowaniu osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, w tym ich deinstytucjonalizacja i świadczenie usług przez organizacje trzeciego sektora
	1.4 Rozwinięte partnerstwo publiczno-publiczne i publiczno-prywatne oraz funkcjonujący i rozwinięty trzeci sektor
	1.5 Funkcjonująca Filia Poradni Terapii Uzależnień, deinstytucjonalizacja usług, usługi sąsiedzkie, dzienny ośrodek dla osób starszych, środowiskowy dom samopomocy typu A, mieszkania chronione
	1.6 Kwalifikacje kadr instytucji pomocy społecznej zaktualizowane do aktualnych potrzeb poprzez szkolenia, studia podyplomowe i kursy
	1.7 Większy udział organizacji pozarządowych w świadczeniu usług pomocy społecznej
	1.8 Współpraca wszystkich szczebli samorządu na terenie Powiatu Węgrowskiego, działający partnerski zespół kooperacji przy rozwiązywaniu kompleksowych problemów w zakresie polityki społecznej

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych konsultacji społecznych

Utworzenie Centrum Usług Społecznych Gminy Łochów zwiększy dostępu mieszkańców do usług społecznych, pozwoli na dywersyfikację sposobów rozwiązywania problemów społecznych, umożliwi efektywniejsze i bardziej kompleksowe odpowiadanie na rosnące i zmieniające się potrzeby mieszkańców – nie tylko tych znajdujących się w trudnej sytuacji materialnej, również poprzez usługi odpłatne.

Uruchomienie tych podmiotów infrastruktury społecznej jest warunkiem koniecznym walki z wykluczeniem społecznym i zawodowym wśród osób dotkniętych sprzężonymi problemami społecznymi, w tym rodzin dotkniętych kryzysem i dysfunkcjami. Trudno sobie wyobrazić skuteczną politykę społeczną Gminy bez skutecznego zrealizowania tego celu strategicznego i operacyjnego.

Istotnym elementem partnerstwa publiczno-publicznego – szczególnie w kontekście zamiaru tworzenia Środowiskowego Domu Samopomocy – zaangażowanie podmiotów sektora oświaty i edukacji we wczesnym wykrywaniu osób z dysfunkcjami, w tym z zaburzeniami psychicznymi. Wdrożenie programów szkoleniowych kadry oświaty i edukacji.

Wsparciem dla przemian społecznych w Gminie Łochów powinny być również skuteczne i nowoczesne usługi, świadczone przez instytucje pomocy i integracji społecznej. Także dostosowane do funkcjonowania w zagrożeniach powszechnych, czy w zmieniającym się otoczeniu społecznym – np. poprzez możliwość skutecznego świadczenia zdalnej pracy socjalnej. Niezbędny, w tym celu jest rozwój form i narzędzi aktywnej integracji zarówno w jej wymiarze społecznym, jak i edukacyjnym, czy zawodowym. Ponadto wobec zwiększonej liczby zadań z zakresu pomocy społecznej konieczne jest systematyczne wzmocnienie i doskonalenie kadr instytucji odpowiedzialnych za realizację tych działań. W szczególności dotyczy to pracowników ośrodków pomocy społecznej, w dalszej kolejności CUS, zajmujących się pomocą osobom wykluczonym i prowadzących działania w ramach aktywnej integracji zarówno społecznej, jak i zawodowej.

Trzeci sektor na terenie Gminy Łochów nie funkcjonuje na satysfakcjonującym poziomie, a mógłby realizować więcej funkcji i zadań w zakresie polityki społecznej. Integralne znaczenie i bardzo poważne wyzwania stojące przed Gminą w zakresie polityki społecznej oraz waga problemów w tym obszarze, które wymagają rozwiązania determinuje konieczność deinstytucjonalizacji i zdecydowanego zwiększenia udziału organizacji pozarządowych w świadczeniu usług pomocy społecznej. To zwiększenie powinno obejmować zarówno progres ilościowy – w sensie ilości realizowanych działań – jak i stymulowanie i inicjowanie powstawiania nowych organizacji, a także politykę kreowania innowacyjnych rozwiązań w polityce społecznej.

3.1.2. Cel strategiczny 2 Gmina Łochów przyjazna osobom starszym, niepełnosprawnym i przewlekle chorym

W ostatnich latach obserwuje się wzrost zainteresowania problematyką starości i starzenia się, co niewątpliwie jest związane z szybko postępującymi zmianami demograficznymi. Starzenie się populacji Gminy Łochów jest zjawiskiem zachodzącym w bardzo szybkim tempie. *Cel strategiczny 2* oraz powiązane z nim *cele operacyjne* poparte są tezą, że poznanie i analiza procesów starzenia się na wszystkich płaszczyznach życia nie tylko przyczyni się do pogłębienia ogólnej wiedzy o człowieku, ale również pozwoli

na przygotowanie różnych sfer życia społeczno-gospodarczego na przyjęcie stale rosnącej populacji osób starszych. Cele operacyjne mają w praktyce realizować zasadę, że starość stanowi równie istotny i wartościowy etap życia jednostki, jak każdy poprzedni, a zadbanie o jakość życia, zabezpieczenie społeczne czy aktywność osób starszych są inwestycją w sytuacji nieuchronnych zmian demograficznych.

Tablica 3.2

KARTA CELU STRATEGICZNEGO 2

Gmina Łochów przyjazna osobom starszym, niepełnosprawnym i przewlekle chorym

Cel strategiczny 2	Cele operacyjne
GMINA ŁOCHÓW PRZYJAZNA OSOBOM STARSZYM, NIEPEŁNOSPRAWNYM I PRZEWLEKLE CHORYM	2.1 Stosowane zasady aktywnego i zdrowego starzenia się oraz ograniczone występowanie chorób przewlekłych i ciężkich
	2.2 Zwiększenie udziału organizacji pozarządowych oraz samoorganizacji osób starszych i niepełnosprawnych w świadczeniu usług społecznych
	2.3 Rehabilitacja społeczna i przestrzeganie praw osób niepełnosprawnych
	2.4 Zapobieganie zjawisku pogłębiania się niepełnosprawności we wczesnym dzieciństwie
	2.5 Włączenie społeczne osób niepełnosprawnych oraz poprawa jakości ich życia oraz tworzenie pozytywnych postaw społecznych wobec nich
	2.6 Poprawa dostępności miejsc w Domach Pomocy Społecznej na terenie Gminy oraz deinstytucjonalizacja usług
	2.7 Wsparcie usług medycznych, stworzenie Dziennego Domu Opieki Medycznej, zwiększenie dostępu do opieki medycznej

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych konsultacji społecznych

Do 2050 roku odsetek osób starszych wzrośnie do 40% populacji Gminy Łochów, zaplanowane cele operacyjne odzwierciedlają rosnącą rolę osób starszych we wspólnocie gminnej, zarówno w sensie pomocy społecznej jak i aktywizacji społecznej i zawodowej oraz kreowania i tworzenia warunków dla aktywności i samoorganizowania się osób starszych – np. w klubach seniora, uniwersytetach trzeciego wieku, pełnienia funkcji tutorów zawodowych przez osoby z dużym doświadczeniem, kwalifikacjami czy te, które odniosły sukces zawodowy.

Cel strategiczny 2 wpisuje się także w zasady projektowania uniwersalnego, przez które należy rozumieć projektowanie biorące pod uwagę różnorodność potrzeb ludzkich, uczestniczenie w życiu społecznym i równouprawnienie. Celem projektowania dla

wszystkich jest stworzenie wszystkim ludziom równych szans brania udziału we wszystkich dziedzinach życia. Aby cel ten został osiągnięty, otaczająca nas architektura, przedmioty codziennego użytku, usługi, kultura i informacja – krótko mówiąc, wszystko co jest stworzone przez ludzi i dla ludzi – powinno być dostępne i przystosowane dla każdej osoby w naszym społeczeństwie z możliwością adaptacji do zmian jakie progresywnie następują u każdego człowieka. Podwyższeniu poziomu równych szans zgodnie z zasadami projektowania uniwersalnego, tworzeniu odbioru Gminy Łochów jako przyjaznej osobom starszym, niepełnosprawnym i przewlekłe chorym mają służyć wszystkie zaplanowane cele operacyjne. Dostępność i projektowanie uniwersalne, a tym samym zapewnienie swobodnego dostępu do dóbr, usług oraz możliwości udziału w życiu społecznym i publicznym osób o szczególnych potrzebach jest stanem pożądanym w tym obszarze funkcjonowania Gminy.

Niepełnosprawność nie jest wyłącznie zjawiskiem medycznym, czy problemem opiekuńczo – medycznym. Obejmuje wszystkie sfery rozwoju człowieka angażując przy tym potencjał rodziny o zasoby społeczne. Nakłady na wczesną terapię i pedagogiczne wspomaganie rozwoju mogą przyczynić się do ograniczenia w przyszłości wydatków na opiekę zdrowotną. Za jak najwcześniejszym zdiagnozowaniem zagrożeń i zaburzeń oraz podjęciem rehabilitacji, terapii i wspomagania rozwoju dzieci przemawiają następujące przesłanki:

- ✓ Duża plastyczność centralnego układu nerwowego we wczesnym okresie rozwoju oraz związana z tym możliwość korekcji zaburzonych funkcji,
- ✓ Możliwość zahamowania rozwoju wielu zaburzeń, a czasami zatrzymanie niekorzystnych zmian,
- ✓ Duża podatność dzieci na działania rewalidacyjne.

Choroby przewlekłe są istotnym i coraz większym problemem w społeczeństwie. Są one zdecydowanie główną przyczyną śmiertelności i odpowiadają za około 86% wszystkich zgonów w Unii Europejskiej. Co roku dwa miliony ludzi umierają z powodu chorób układu krążenia i szacuje się, że 8% społeczeństwa ma cukrzycę – niektórzy ludzie niepotrzebnie. Podobna sytuacja – na podregionalną oczywiście skalę – ma miejsce w Gminie Łochów. Wielu przypadkom chorób przewlekłych można zapobiec poprzez ograniczenie głównych czynników ryzyka, do których zalicza się palenie tytoniu, nadużywanie alkoholu, złe odżywianie i niedostateczną aktywność fizyczną.

Władze Gminy Łochów mają świadomość, że nie można ignorować tego problemu, stąd zaplanowane cele operacyjne i determinacja do podejmowania odpowiednich działań w tym zakresie. Obszarem oddziaływania powinno być także podnoszenie świadomości i ograniczanie czynników ryzyka wpływających na zdrowie i jakość życia osób starszych, niepełnosprawnych i przewlekłe chorych – zarówno w grupach docelowych, jak i ich otoczeniu społecznym.

3.1.3. Cel strategiczny 3 *Poprawa sytuacji demograficznej i likwidacja deficytów rynku pracy*

Tablica 4.3

KARTA CELU STRATEGICZNEGO 3 *Poprawa sytuacji demograficznej i likwidacja deficytów rynku pracy*

Cel strategiczny 3	Cele operacyjne
POPRAWA SYTUACJI DEMOGRAFICZNEJ I LIKWIDACJA DEFICYTÓW RYNKU PRACY	3.1 Poprawa sytuacji demograficznej Gminy
	3.2 Dostosowanie i aktualizowanie oferty kształcenia branżowego i technicznego do potrzeb rynku pracy
	3.3 Aktywne pozyskiwanie nowych zasobów ludzkich w wyniku migracji na stałe lub w celach ekonomicznych spoza terenu Gminy Łochów
	3.4 Powszechny dostęp do kwalifikacji adekwatnych do potrzeb rynku pracy i zwiększona aktywność zawodowa wszystkich mieszkańców Gminy
	3.5 Adaptacja pracowników, przedsiębiorstw i przedsiębiorców do zmian
	3.6 Zwiększony poziom zatrudnienia osób z niepełnościami, zagrożonych wykluczeniem społecznym i osób starszych
	3.7 Skuteczna i proaktywna aktywizacja i rehabilitacja zawodowa osób niepełnosprawnych ze środków PFRON
	3.8 Otwarte zasoby informacyjne i dostępne szkolenia podnoszące kwalifikacje dla przedsiębiorców i pracowników – stworzone przez Gminę na bazie dofinansowania funduszy strukturalnych UE
	3.9 Funkcjonujący system opracowywania i wspierania implementacji projektów innowacyjnych i prorozwojowych w ramach funduszy strukturalnych

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych konsultacji społecznych

Sytuacja demograficzna Gminy Łochów tj. proces starzenia demograficznego, jest wynikiem dwóch niezależnych i odmiennych tendencji. Jedną z nich jest wzrost przeciętnej długości życia, związany z ogólną poprawą zdrowia i warunków życia ludności. Drugą przyczyną jest spadek dzietności kobiet, połączony ze zmianami w modelu rodziny, stylu życia i ewolucji społecznej roli kobiet. Istotne znaczenie z punktu widzenia istoty i charakteru procesów demograficznych ma także ruch przestrzenny, czyli migracje. Udział

osób młodych (zwłaszcza w wieku 25–35 lat) w strukturze osób emigrujących powoduje dalsze pogłębianie zjawiska starzenia demograficznego mieszkańców Gminy. Konsekwencje nasilania się wymienionych procesów to wzrost obciążenia ludności w wieku produkcyjnym ludnością, która zakończyła okres swojej aktywności zawodowej oraz zagrożenie niewydolnością systemu zabezpieczenia społecznego. Cel strategiczny 3 stanowi możliwą odpowiedź na te bardzo poważne zagrożenia.

Zmiany zachodzące obecnie na rynku pracy, wynikające m.in. z czynników demograficznych i strukturalnych, warunkują konieczność podjęcia efektywnych działań na rzecz aktywizacji zawodowej osób bezrobotnych i poszukujących pracy. Zadanie to jest szczególnie istotne w odniesieniu do grup społecznych, które doświadczają największych trudności związanych z integracją, z rynkiem pracy, tj. osób długotrwale bezrobotnych, młodzieży do 30 roku życia, osób niepełnosprawnych, kobiet powracających oraz wchodzących po raz pierwszy na rynek pracy, jak również osób po 50 roku życia.

Skuteczność podejmowanych działań zależy bezpośrednio od dopasowania realizowanego wsparcia do zróżnicowanych potrzeb osób nieaktywnych zawodowo, poprzez ich właściwe zdiagnozowanie oraz kompleksowe podejście, uwzględniające specyfikę lokalnego rynku pracy. Konieczne jest również stworzenie odpowiednich warunków instytucjonalnych dla podniesienia poziomu aktywności zawodowej w Powiecie poprzez udzielenie wsparcia organizacyjnego i kadrowego na rzecz instytucji realizujących zadania z zakresu aktywnej polityki rynku pracy w Gminie Łochów.

Warunkiem niezbędnym do podniesienia ogólnego poziomu wykształcenia społeczeństwa jest stworzenie warunków powszechnego dostępu do edukacji już od najwcześniejszych etapów wychowania i kształcenia tj. etapu edukacji przedszkolnej. Upowszechnienie edukacji przedszkolnej, a co za tym idzie, wyrównanie szans edukacyjnych dzieci, szczególnie z obszarów wiejskich, wymaga systemowego wdrożenia elastycznych form edukacji przedszkolnej przy jednoczesnym wzmocnieniu działającej sieci ośrodków przedszkolnych i uelastycznieniu ich oferty do rzeczywistych potrzeb dzieci i ich opiekunów. Jednocześnie niezbędne jest również przełamanie barier kulturowych poprzez przekonanie rodziców o znaczeniu wczesnej edukacji dla dalszego rozwoju dziecka i decyzji o skierowaniu dziecka do przedszkola. Istotnym elementem polityki wyrównywania szans edukacyjnych powinno być także wzmocnienie działań instytucji oświatowych ukierunkowane na pomoc młodym osobom, które ze względu na czynniki ekonomiczne, społeczne czy kulturowe znajdują się poza systemem szkolnictwa. Wsparcie, w tym zakresie powinno umożliwić ukończenie danego etapu kształcenia oraz kontynuację nauki. Wsparcie merytoryczne udzielane przez instytucje systemu oświaty powinno być połączone z systemem wsparcia materialnego umożliwiającego uczniom, szczególnie z grup defaworyzowanych dostęp do materiałów dydaktycznych oraz częściowe pokrycie kosztów związanych z uczestnictwem w systemie oświaty.

Szkolnictwo zawodowe w obecnej sytuacji znacznie odbiega jakością od szkolnictwa ogólnego, przez co cieszy się znacznie niższym zainteresowaniem uczniów. Potrzebne jest więc zwiększenie potencjału szkół zawodowych i propagowanie korzyści płynących z wyboru tej ścieżki kształcenia. W ramach programów rozwojowych szkół zawodowych przewiduje się aktywny udział pracodawców w zakresie dostosowywania

programów nauczania do potrzeb rynku pracy, praktycznej nauki zawodu oraz poradnictwa i doradztwa zawodowego. Wsparcie udzielone na rzecz szkolnictwa zawodowego przyczyni się do podniesienia jego jakości, a co za tym idzie zwiększenia atrakcyjności w oczach pracodawców oraz uczniów, którzy chętnie będą wybierać tę ścieżkę kształcenia.

Osoby zaliczone do grup zagrożonych wykluczeniem, osób z niepełnosprawnościami i osoby starsze wymagają kompleksowego wsparcia i stworzenia niezbędnych warunków do reintegracji i integracji zawodowej. Możliwe jest to m.in. poprzez działania zmierzające do kształcenia umiejętności w zakresie pełnienia ról społecznych, wspierania samodzielności oraz zdobywania i aktualizacji kwalifikacji zawodowych. Jednym z elementów systemu wsparcia osób wykluczonych może być rozwijający się sektor ekonomii społecznej oraz wsparcie lokalnych inicjatyw samoorganizacji i samopomocy wśród osób biernych zawodowo, czy dyskryminowanych na rynku pracy. Wsparciem dla przemian na rynku pracy powinny być również skuteczne i nowoczesne usługi, świadczone przez instytucje pomocy i integracji społecznej. Niezbędny w tym celu jest rozwój form i narzędzi aktywnej integracji zarówno w jej wymiarze społecznym, jak i edukacyjnym czy zawodowym. W szczególności dotyczy efektywnego i możliwie najszerszego realizowania programów aktywizacji zawodowej w ramach pozostających w dyspozycji środków PFRON we współpracy z Powiatem Węgrowskim.

Stymulując rozwój gospodarczy – zarówno poprzez wydatkowanie środków zewnętrznych jak i funkcjonujący system opracowywania i wspierania implementacji projektów innowacyjnych i prorozwojowych dla przedsiębiorców, organizacji pozarządowych i samych obywateli, w ramach funduszy strukturalnych – gmina będzie pomagać i wspierać zarówno partnerstwo publiczno-publiczne (np. przy opracowywaniu i wdrażaniu wniosków o zasięgu ponadgminnym czy powiatowym), publiczno-prywatne jak i publiczno-społeczne. Podstawą takiej filozofii działania jest przekonanie, iż każda możliwość na zwiększenie puli środków wydatkowanych na terenie Gminy będzie korzystnie wpływała poprzez efekt mnożnikowy na popyt globalny na produkty i usługi na rynku lokalnym – a w konsekwencji na rozwój społeczno-gospodarczy Gminy Łochów.

Rozdział 4. WDRAŻANIE STRATEGII

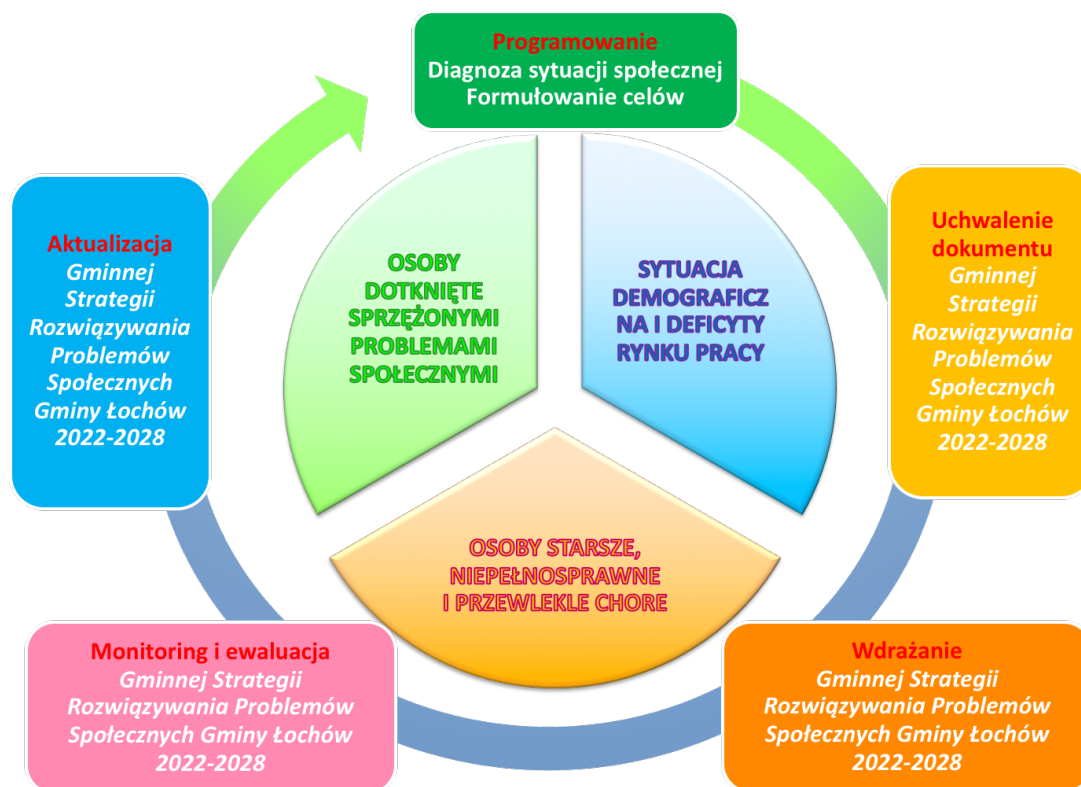
Programowanie *Gminnej Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Łochów 2022-2028* obejmuje przygotowanie i uchwalenie dokumentu *Strategii* wraz z celami strategicznymi i operacyjnymi poprawiającymi sytuację w sferze społecznej na obszarze Gminy. Realizacja uchwalonej *Strategii* za pomocą zróżnicowanego instrumentarium będzie obejmować rozciągnięte w czasie etapy:

- opracowanie i uchwalenie,
- wdrażanie,
- monitorowanie i ewaluację,
- ocenę i aktualizację.

Schemat procesu wdrażania *Strategii* prezentuje rysunek 4.1

Rysunek 4.1

Proces wdrażania *Gminnej Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Łochów 2022-2028*

Źródło: Opracowanie własne

4.1. Dokumentacja procesu wdrażania

Proces wdrażania *Gminnej Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Łochów 2022-2028* będzie oparty na zasadach: jawności życia publicznego, personalnej odpowiedzialności za wykonywanie zadań oraz wieloletniego planowania. *Strategia* będzie wdrażana przez wyznaczone do tego podmioty przy wykorzystywaniu różnych narzędzi.

Projekty i zadania realizacyjne

Projekty i zadania realizacyjne są narzędziem służącym do osiągnięcia poprawy konkretnej sytuacji w sferze społecznej Gminy Łochów. Projekty i zadania są opracowywane na podstawie przeprowadzonego procesu opracowania *Strategii*, w szczególności przeprowadzonej diagnozy sytuacji społecznej Gminy i mają się przyczyniać do osiągnięcia stanów określonych w poszczególnych celach strategicznych i operacyjnych.

Projekty i zadania są realizowane przez Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Łochowie oraz wyznaczone przez Burmistrza Łochowa stosowne wydziały merytoryczne Urzędu Miejskiego oraz inne jednostki samorządu gminnego oraz podmioty prywatne i podmioty trzeciego sektora.

Projekty i zadania mogą być realizowane zarówno w ramach partnerstwa publiczno-prywatnego i publiczno-społecznego, jak i w ramach zadań zleconych przez samorząd gminny w trybie ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie. Ponadto podmioty administracji publicznej, zarówno jednostki podległe Burmistrzowi Łochowa, jak i podmioty administracji powiatowej, wojewódzkiej czy centralnej, mogą realizować projekty w ramach partnerstwa publiczno-publicznego.

Lista zidentyfikowanych projektów i zadań będzie tworzona adekwatnie do potrzeb na każdy rok realizacji *Strategii* w czwartym kwartale poprzedzającym dany rok począwszy od 2022.

Sprawozdanie z realizacji *Strategii*

Coroczne sprawozdanie z realizacji *Gminnej Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Łochów 2022-2028* przygotowuje Burmistrz Łochowa przy pomocy Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Łochowie oraz wydziałów merytorycznych Urzędu Miejskiego i innych jednostek podległych i zakładów budżetowych w zakresie realizowanych celów operacyjnych i wdrażanych projektów i zadań.

Sprawozdanie z realizacji *Strategii* będzie stanowić integralną część *Raportu o Stanie Gminy* w ramach informacji o realizacji zadań Gminy wraz z informacją o realizacji polityk, programów i strategii dotyczących tych zadań. Zgodnie z art. 28 aa ustawy o samorządzie gminnym (DzU z 2022 roku poz. 559 z późn.zm), Burmistrz Łochowa przedkłada *Raport o Stanie Gminy* zawierający sprawozdanie z realizacji *Strategii* Radzie Miejskiej w terminie do 31 maja. Prezentowany będzie on na stronie BIP Gminy Łochów.

Sprawozdanie opisuje przebieg realizacji *Strategii* wraz ze wskazaniem zadań zrealizowanych, zrealizowanych częściowo i nie rozpoczętych oraz identyfikacją przyczyn problemów i prezentacją propozycji ich przezwyciężenia. Istotnym elementem *Raportu* jest ocena osiągnięcia poszczególnych *celów strategicznych i operacyjnych* – w kontekście zrealizowanych i zaplanowanych do realizacji zadań i projektów.

Raport o Stanie Gminy

Zgodnie z art. 28 aa ustawy o samorządzie gminnym (DzU z 2022 roku poz. 559 z późn.zm), Burmistrz Łochowa co roku do dnia 31 maja przedstawia Radzie Miejskiej *Raport o stanie Gminy*. Raport obejmuje podsumowanie działalności Burmistrza Łochowa w roku poprzednim, w szczególności realizację polityk, programów i strategii, uchwał Rady Miejskiej i budżetu obywatelskiego.

Rada Miejska może określić w drodze uchwały szczegółowe wymagania dotyczące *Raportu*. Rada Miejska rozpatruje *Raport*. Nad przedstawionym *Raportem o stanie Gminy* przeprowadza się debatę.

W debacie nad *Raportem o stanie Gminy* radni zabierają głos bez ograniczeń czasowych. W debacie nad *Raportem o stanie Gminy* mieszkańcy Gminy mogą zabierać głos. Mieszkaniec, który chciałby zabrać głos, składa do przewodniczącego Rady Miejskiej pisemne zgłoszenie, poparte podpisami co najmniej 20 osób. Zgłoszenie składa się najpóźniej w dniu poprzedzającym dzień, na który zwołana została sesja, podczas której ma być przedstawiany *Raport o stanie Gminy*. Mieszkańcy są dopuszczani do głosu według kolejności otrzymania przez Przewodniczącego Rady zgłoszenia.

4.2 Podmioty zarządzające realizacją *Strategii*

W zarządzaniu realizacją *Gminnej Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Łochów 2022-2028* uczestniczą głównie niżej wymienione podmioty.

Rada Miejska

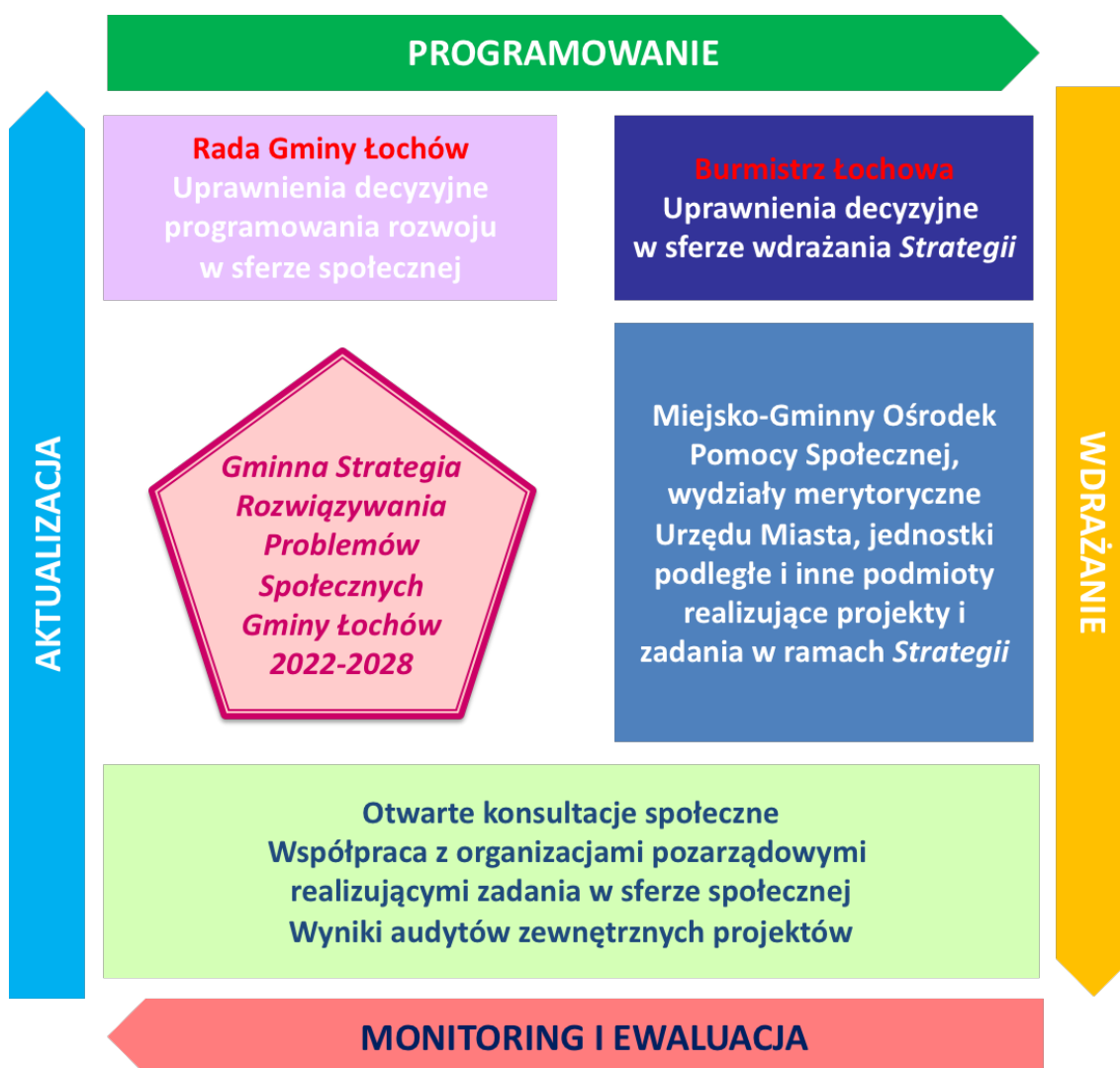
Rada Miejska podejmuje uchwały w sprawach przyjęcia, aktualizacji i zmian *Gminnej Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Łochów 2022-2028*.

Komisje stałe Rady monitorują i kontrolują realizację *Strategii*, zwłaszcza poszczególnych zadań i projektów oraz inicjowanie i opiniowanie zmian w jej zapisach.

Rada Miejska przyjmuje corocznie sprawozdanie z realizacji *Strategii* poprzedzając je debatą na temat *Raportu o Stanie Gminy*.

Rysunek 5.2

Podmioty zarządzające wdrażaniem *Gminnej Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Łochów 2022-2028*

Źródło: Opracowanie własne

Burmistrz Łochowa

Burmistrz Łochowa jest odpowiedzialny za wykonywanie uchwał Rady Miejskiej w sprawie przyjęcia, aktualizacji i zmian *Gminnej Strategii Rozwiązywania Problemów*

Społecznych Gminy Łochów 2022-2028 oraz nadzór nad jej wdrażaniem. W tym celu Burmistrz Łochowa wskazuje podmioty realizujące poszczególne projekty i działania przyczyniające się do osiągnięcia celów *Strategii*, do których poza Miejsko-Gminnym Ośrodkiem Pomocy Społecznej, należeć będą wyznaczone przez Burmistrza Łochowa stosowne wydziały merytoryczne Urzędu Miasta, jednostki podległe oraz inne organizacje i instytucje, które będą bezpośrednio nadzorować wdrażanie *Zadań* realizacyjnych.

Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej

Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej jest podmiotem kluczowym w procesie realizacji *Strategii*, równocześnie zbiera informacje o stopniu wykonania poszczególnych zadań realizacyjnych oraz osiągnięcia celów operacyjnych oraz nadzoruje i przeprowadza konsultacje społeczne, a także zbiera informacje odnośnie wskaźników realizacji i ewaluacji projektów oraz wyniki audytów zewnętrznych projektów. W sprawozdaniach z realizacji *Strategii* MGOPS informuje i przedstawia oceny oraz wnioski z postępów we wdrażaniu *Strategii*. MGOPS wnioskuję do Burmistrza Łochowa w sprawie utworzenia nowych bądź likwidacji istniejących zadań.

Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej nadzoruje i animuje pozyskiwanie środków pomocy publicznej z funduszy strukturalnych Unii Europejskiej oraz innych dostępnych źródeł, które będą umożliwiać sfinansowanie realizacji *Strategii*.

Konsultacje społeczne

Dla opiniowania *Gminnej Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Łochów 2022-2028* prowadzone będą otwarte konsultacje społeczne, organizowane i monitorowane przez Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Łochowie. Konsultacje mają stwarzać możliwość wypowiedzi mieszkańców, ekspertów oraz różnych organizacji i podmiotów w sprawach związanych z realizacją *Strategii*.

Materiały uzyskane w ramach procesu uspołeczniania wdrażania *Strategii* są na bieżąco analizowane przez Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej. Ośrodek wykorzystuje najważniejsze zagadnienia i wnioski zgłaszane w ramach konsultacji społecznych związane z przygotowaniem i wdrażaniem *Strategii*.

Rozdział 5. SPOSOBY MONITOROWANIA, AKTUALIZACJI, FINANSOWANIA I KOMUNIKACJI SPOŁECZNEJ STRATEGII

5.1. System monitorowania

Prowadzony będzie monitoring wskaźnikowy i społeczny. Monitoring wskaźnikowy będzie prowadzony w oparciu o oczekiwane wskaźniki osiągnięć przez poszczególne podmioty wdrażające projekty i zadania realizacyjne, zaś monitoring społeczny będzie na podstawie wyników badania opinii, w szczególności poprzez konsultacje społeczne. Poziom osiągania każdego z *celów operacyjnych* i *strategicznych* będzie zmierzony w ostatnim roku realizacji strategii tj. 2028 roku, a poszczególnych projektów i zadań realizacyjnych – na koniec każdego roku kalendarzowego.

Istotny element systemu monitorowania stanowi sporządzanie sprawozdań z realizacji *Strategii* wraz ze wskazaniem zadań zrealizowanych, zrealizowanych częściowo i nie rozpoczętych oraz identyfikacją przyczyn problemów i prezentacją propozycji ich przezwyciężenia. Istotnym elementem będzie ocena osiągnięcia poszczególnych *celów strategicznych* i *operacyjnych* – w kontekście zrealizowanych i zaplanowanych do realizacji *zadań*, w szczególności czy w każdy z celów wpisują się przygotowane *zadania*.

5.2 Sposoby ewaluacji i aktualizacji

Ewaluacja

Ewaluacją objęte będą postępy w realizacji *Strategii* na dwóch poziomach: *celów operacyjnych* i *strategicznych*.

Ewaluacja celów operacyjnych – w terminie do 31 maja 2024 oraz do 31 maja 2028 Burmistrz Łochowa zbiera i zestawia materiał sprawozdawczy na podstawie pomiarów wskaźników osiągniętych, korzystając przy tym z informacji przy pomocy Miejsko-Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej, wydziałów merytorycznych Urzędu Miasta i innych jednostek podległych i zakładów budżetowych w zakresie realizowanych celów operacyjnych i wdrażanych przez te podmioty projektów i zadań. Ponadto wykorzystane mogą być informacje z powszechnie dostępnych źródeł, ocen eksperckich, wyników monitoringu społecznego i konsultacji społecznych. Wyniki ewaluacji celów operacyjnych

Burmistrz Łochowa zawiera w sprawozdaniu z realizacji *Strategii* i przekazuje ją Radzie Miejskiej do akceptacji.

Ewaluacja celów strategicznych – w terminie do 31 maja 2029 Burmistrz Łochowa zbiera i zestawia materiał sprawozdawczy na podstawie pomiarów wskaźników osiągniętych, korzystając przy tym z informacji przy pomocy Miejsko-Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej, wydziałów merytorycznych Urzędu Miasta i innych jednostek podległych i zakładów budżetowych w zakresie realizowanych celów strategicznych. Ponadto wykorzystane mogą być informacje z powszechnie dostępnych źródeł, ocen eksperckich, wyników monitoringu społecznego i konsultacji społecznych. Wyniki ewaluacji celów strategicznych opracowuje zewnętrzny podmiot ekspercki na zlecenie Burmistrza Łochowa. Wyniki zawierane są w sprawozdaniu z realizacji *Strategii* i przekazywane Radzie Miejskiej do akceptacji.

Aktualizacja

Wynikające z monitorowania i oceny wdrażania *Gminnej Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Łochów 2022-2028*, zmiany w zapisach dokumentu mogą być dokonywane na bieżąco przez Burmistrza Łochowa w projektach i zadaniach realizacyjnych. Ewentualne zmiany dotyczące *celów strategicznych* oraz *celów operacyjnych* i wybranych spośród nich priorytetów mogą być wprowadzone przez Radę Miejską po każdorazowej ich okresowej ocenie, rozpoczynając od 2024 roku. Systematyczna aktualizacja *Strategii*, jest ukierunkowana na uwzględnienie w niej pojawiających się nowych zadań i wykorzystanie nowych możliwości.

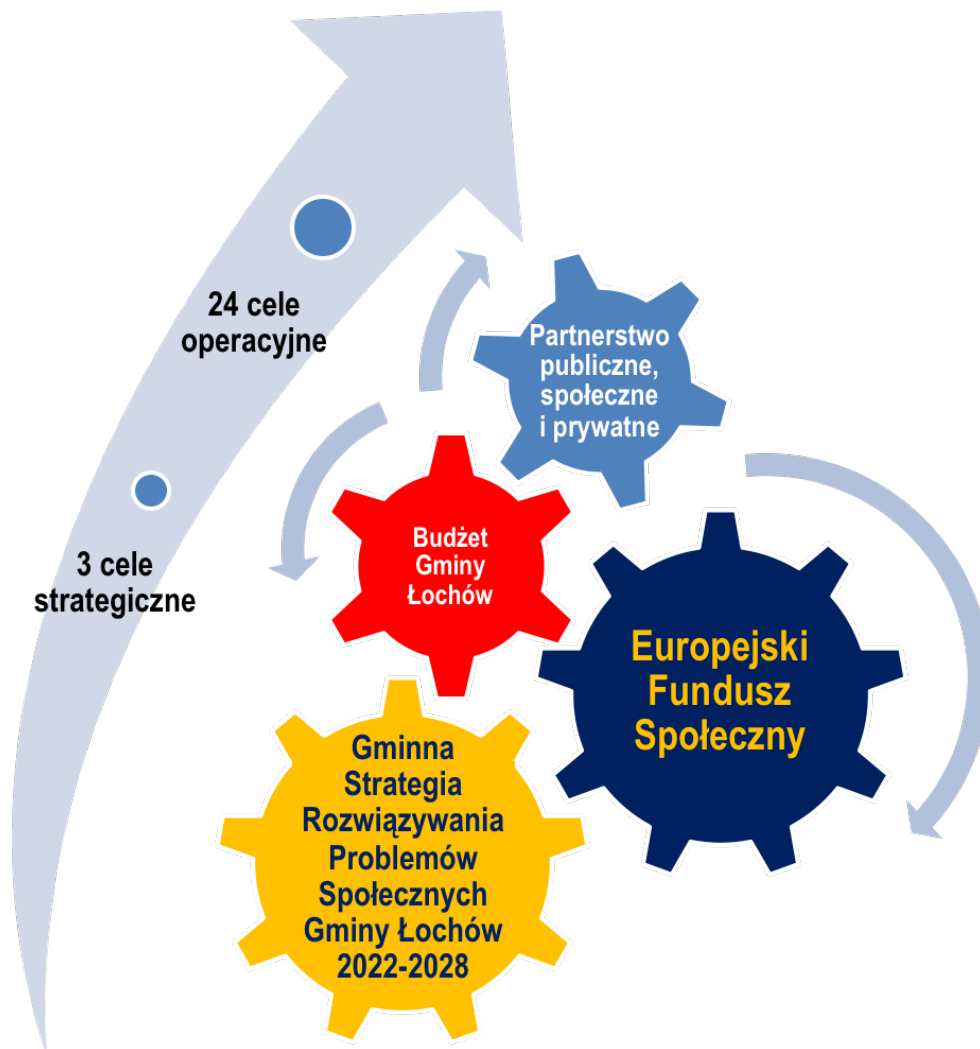
5.3 Finansowanie realizacji *Strategii*

Finansowanie realizacji *Gminnej Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Łochów 2022-2028* tylko w części zależy od budżetu Gminy. Schemat realizacji i finansowania *zadań* przedstawiono na rysunku 5.1.

Samorząd Gminy dysponuje w różnym stopniu środkami do bezpośredniego finansowania realizacji projektów i zadań niezbędnych do osiągnięcia *celów strategicznych* i *operacyjnych*. Jednak poprzez kształtowanie przestrzeni, stymulowanie rozwoju zasobów ludzkich i zapewnienie bezpieczeństwa w sferze społecznej tworzy warunki do rozwoju gospodarczego, przyciągania inwestorów i pobudzania przedsiębiorczości mieszkańców. Utrzymanie wysokiego tempa rozwoju przy ograniczonych wolnych środkach budżetowych wymaga stosowania montażu finansowego opartego na partnerstwie publiczno-społecznym i publiczno-publicznym, wspieranego pozyskaniem środków bezwrotnych z funduszy strukturalnych Unii Europejskiej.

Rysunek 5.1

**Schemat finansowania realizacji
Gminnej Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Łochów 2022-2028**

Źródło: Opracowanie własne

Partnerstwo publiczno-prywatne w szerokim rozumieniu w zdefiniowanym w aktach prawa UE oraz dokumentach instytucji UE, definiowane jest jako partnerstwo sektora publicznego i prywatnego mające na celu realizację przedsięwzięć lub świadczenie usług, tradycyjnie dostarczanych przez sektor publiczny. Współpraca ta opiera się na założeniu, iż każda ze stron jest w stanie wywiązać się z własnych, powierzonych jej zadań sprawniej niż druga strona. Strony w ten sposób uzupełniają się, zajmując się w ramach partnerstwa właśnie tą częścią wspólnego zadania, którą wykonują najlepiej. Dzięki podziałowi zadań, odpowiedzialności i ryzyka w ramach ppp osiąga się najbardziej efektywny ekonomicznie sposób tworzenia infrastruktury i dostarczania usług publicznych.

Każda ze stron partnerstwa publiczno-prywatnego czerpie ze współpracy własne korzyści – proporcjonalne do swego zaangażowania. Wobec powyższego, wśród kluczowych elementów współpracy w ramach partnerstwa publiczno-prywatnego wymienić należy:

- ✓ współpracę sektora publicznego z sektorem prywatnym,
- ✓ umowny charakter (w ramach stosunku cywilnoprawnego),
- ✓ charakter celowy: realizacja przedsięwzięć (budowa infrastruktury, dostarczanie usług) tradycyjnie wykonywanych przez stronę publiczną,
- ✓ optymalny podział zadań,
- ✓ podział ryzyka,
- ✓ obustronne korzyści.

W literaturze jako element charakterystyczny dla partnerstwa publiczno-prywatnego, wymieniana jest dość często długoterminowość kontraktów. Nierzadko umowy typu ppp zawierane są na 30 lat bądź dłużej (jeden z pierwszych tego typu kontraktów w Polsce zawarto na 70 lat). Pod względem formalnoprawnym nie ma ograniczeń branżowych dotyczących formuły partnerstwa publiczno-prywatnego, niemal wszystkie zadania publiczne, szczególnie z zakresu usług użyteczności publicznej mogą być przedmiotem współpracy.

Na mocy regulacji obowiązujących w Polsce, partnerstwo publiczno-prywatne (w sensie wąskim) to współpraca przebiegająca na podstawie umowy zawartej w trybie konkurencyjnym (tryb stosowny dla udzielenia zamówienia publicznego lub wyboru koncesjonariusza), dotycząca realizacji zadania publicznego, w ramach której podmiot publiczny i partner prywatny dzielą się zadaniami i związanymi z ich realizacją ryzykami, w taki sposób, aby przedsięwzięcie, które wspólnie realizują było zrealizowane jak najefektywniej przy uwzględnieniu całego cyklu życia jego realizacji.

Partnerstwo publiczno-społeczne jest formą finansowania realizacji projektów w sferze społecznej przez długoterminowe zaangażowanie organizacji trzeciego sektora – stowarzyszeń, fundacji, a także spółdzielni socjalnych. Wobec ustawowego ograniczenia zadłużenia jednostki samorządowej do poziomu 15 i 60% jej dochodów budżetowych oraz obecnego poziomu zobowiązań montaż finansowy z wykorzystaniem organizacji trzeciego sektora w połączeniu ze środkami bezzwrotnymi pozyskanymi z funduszy strukturalnych Unii Europejskiej stanie się ważnym narzędziem rozwiązywania problemów społecznych.

Partnerstwo publiczno-publiczne jest formą finansowania *zadań* przez koncentrację środków publicznych – powiatowych, gminnych, województwa samorządowego i administracji centralnej. W latach 2022-2028 oraz w kolejnych okresach programowania może stać się jednym z istotnych źródeł środków na finansowanie *zadań* służących rozwiązywaniu problemów zidentyfikowanych w diagnozie w Gminie Łochów.

5.4 Sposoby inicjowania współpracy pomiędzy sektorem publicznym, prywatnym i organizacjami pozarządowymi

Skutecznemu realizowaniu *Strategii* służyć będzie współpraca z organizacjami sektora publicznego oraz organizacjami pozarządowymi. Podstawowymi sposobami inicjowania uczestnictwa kluczowych reprezentantów poszczególnych sektorów i realizowania współpracy będą partnerstwo publiczno-publiczne, partnerstwo publiczno-prywatne oraz aktywizowanie i wspieranie organizacji pozarządowych.

Partnerstwo publiczno-prywatne jest formą finansowania wydatków na sferę problemów społecznych przez długoterminowe zaangażowanie organizacji trzeciego sektora, szczególnie dla skutecznego pozyskiwania środków z funduszy strukturalnych Unii Europejskiej na realizację *Strategii*. Wobec ustawowego ograniczenia zadłużenia jednostki samorządowej, ograniczonej dochodów budżetowych Gminy montaż finansowy z wykorzystaniem organizacji pozarządowych i środków bezzwrotnych z funduszy strukturalnych może stać się najważniejszym narzędziem rozwiązywania problemów społecznych Gminy Łochów.

Do sprawnego funkcjonowania i rozwoju Gminy Łochów w sferze społecznej niezbędne jest poczucie wpływu mieszkańców na funkcjonowanie swojego otoczenia i sprawne działanie instytucji. Jedną z najważniejszych form aktywności obywatelskiej jest działalność organizacji pozarządowych, które powszechnie uznaje się za cenne dopełnienie – a czasem wręcz alternatywę – w realizacji zadań przez Samorząd Gminy. Ich waleorem jest nie tylko znajomość lokalnej specyfiki, adekwatność i szybkość działania, ale także często niższy koszt osiągnięcia efektów. Inicjowanie współpracy będzie oparte na następujących zasadach:

- aktywizacji społeczności lokalnych,
- wielopłaszczyznowego wspierania organizacji pozarządowych,
- włączania społeczności lokalnych w rozwiązywanie lokalnych problemów i procesy zarządzania Gminą w sferze społecznej,
- wspierania aktywnych obywateli Gminy Łochów.

Najważniejsze kierunki działań wobec organizacji pozarządowych to włączanie społeczności lokalnych w proces realizacji *Strategii*, zarządzanie Gminą Łochów (zgodnie z regułą *open government*), a także w identyfikowanie najważniejszych problemów i oczekiwań w ramach konsultacji społecznych oraz wspieranie w pozyskiwaniu zewnętrznych źródeł finansowania projektów z funduszy strukturalnych Unii Europejskiej.

9.5. Program promocji i *Public Relations*

Założenia

Promocja będzie celową, systematyczną działalnością, która poprzez informowanie i *Public Relations* będzie wzmacniać znajomość *Gminnej Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Łochów 2022-2028* wśród społeczności lokalnej. Ma również na celu uświadomienie mieszkańcom w jaki sposób realizacja *Strategii* będzie wpływać na rozwiązywanie problemów społecznych w ich otoczeniu oraz na zaspokajanie ich potrzeb.

Skuteczna realizacja *Gminnej Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Łochów 2022-2028* wymaga popularyzowania tworzenia i wspierania porozumień (sieci) publiczno-prywatnych, upowszechniania współpracy administracji publicznej z organizacjami pozarządowymi, w zakresie realizacji zadań publicznych związanych z rozwiązywaniem problemów społecznych oraz społeczne i obywatelskie konsultowanie realizacji *Strategii*. Realizacja celów i priorytetów przyjętych w *Strategii* wymaga posiadania i prowadzenia przez samorząd Gminy promocji i *Public Relations* w sposób zaplanowany i skoordynowany.

Burmistrz Łochowa koordynuje działania informacyjne i promocyjne, między innymi poprzez inicjowanie wspólnych przedsięwzięć ze wszystkimi instytucjami zaangażowanymi we wdrażanie *Strategii*. Za prowadzenie działań informacyjnych i promocyjnych dotyczących realizacji *Gminnej Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Łochów 2022-2028* odpowiedzialny jest Burmistrz Łochowa, Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej, wybrane wydziały Urzędu Miasta. MGOPS na polecenie Burmistrza Łochowa pełni funkcje realizacyjne.

Cele i zasady

Cele programu promocji i *Public Relations*:

- społeczność lokalna poinformowana na temat *Gminnej Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Łochów 2022-2028* – jej celach i sposobach realizacji,

- spopularyzowane działania samorządu Gminy ukierunkowane na realizację *zadań i projektów* służących rozwiązywaniu problemów osób zagrożonych wykluczeniem społecznym na obszarze Gminy Łochów,
- spopularyzowane przedsięwzięcia sfinansowane ze środków funduszy strukturalnych oraz podjęte działania ukierunkowane na pozyskanie środków finansowych na realizację dodatkowych *zadań*,
- zapewniony powszechny dostęp do informacji o możliwościach ubiegania się o wsparcie ze środków funduszy strukturalnych na realizację projektów służących rozwiązywaniu problemów społecznych na obszarze Gminy Łochów i osiągnięcia *celów strategicznych Strategii*, w szczególności dla organizacji pozarządowych,
- Gmina Łochów rozpoznawalny wśród innych ośrodków województwa mazowieckiego, a także szczególnie wśród gmin podregionu siedleckiego jako ośrodek przyjazny inwestorom, społeczność ludzi otwartych oraz atrakcyjne miejsce zamieszkania i pracy.

Realizacja programu promocji i *Public Relations* będzie oparta na następujących zasadach:

- dostosowania działań promocyjnych do potrzeb i oczekiwań odbiorców,
- kształtowania pozytywnego wizerunku Gminy Łochów,
- równowagi pomiędzy promocją wewnętrzną i zewnętrzną.

Najważniejsze kierunki działań: poznawanie potrzeb i pragnień mieszkańców, uczestniczenie w istotnych konferencjach i wystawach, intensyfikacja współpracy z regionami partnerskimi, intensyfikacja współpracy z gminami Powiatu Węgrowskiego i powiatów ościennych, intensyfikacja współpracy z lokalnymi organizacjami pozarządowymi i instytucjami działającymi na rzecz osób wykluczonych społecznie i zawodowo.

Grupy docelowe

Grupy docelowe programu promocji i *Public Relations*:

- społeczność Gminy Łochów,
- społeczność Powiatu Węgrowskiego,
- potencjalni inwestorzy spoza terenu Gminy,
- potencjalni beneficjenci wsparcia ze środków funduszy strukturalnych na realizację projektów służących osiągnięcia *celów strategicznych Strategii*,

- organizacje pozarządowe,
- administracja publiczna zlokalizowana na terenie Gminy Łochów,
- władze regionalne województwa mazowieckiego (samorządowe i przedstawiciele administracji centralnej w województwie),
- organizacje zawodowe, środowisko biznesu i kultury,
- media.

Środki i instrumenty

Dla osiągnięcia zamierzonych celów programu promocji i *Public Relations* będą stosowane między innymi następujące środki i instrumenty:

- PUBLIKACJA *Gminnej Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Łochów 2022-2028* w postaci dokumentu. Za publikację odpowiedzialne będzie Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej.
- SEMINARIA i SPOTKANIA dla jednostek zaangażowanych we wdrażanie zadań realizacyjnych *Gminnej Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Łochów 2022-2028* oraz potencjalnych uczestników partnerstwa publiczno-publicznego i publiczno-prywatnego oraz organizacji pozarządowych organizowane w celu usystematyzowania wiedzy związanej ze *Strategią*. Za organizację odpowiedzialny będzie Burmistrz Łochowa.
- STWONA WWW Gminy zawierająca informacje o *zadaniach i projektach* realizacyjnych, publikacje sprawozdań z realizacji *Strategii*. Strona WWW Gminy będzie bardzo istotnym elementem konsultacji społecznych dającym możliwość pobierania lub wypełniania ankiet na tematy związane z realizacją *Strategii*. Ponadto znajdą się na niej informacje o funduszach strukturalnych szczególnie na realizację projektów służących osiągnięciu *celów strategicznych Strategii* i zaangażowaniu finansowym UE. Za organizację odpowiedzialne będzie Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej.
- WSPÓŁPRACA Z MEDIAMI - prasą telewizją, rozgłośniami radiowymi o zasięgu lokalnym i regionalnym w celu upowszechnienia informacji związanych z wdrażaniem *Gminnej Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Łochów 2022-2028*. Za inicjowanie współpracy z mediami odpowiedzialny będzie Burmistrz Łochowa.